

Zdravotně
sociální fakulta
Faculty of Health
and Social Sciences

Jihočeská univerzita
v Českých Budějovicích
University of South Bohemia
in České Budějovice

ŽIVOT SVOBODNÉ MATKY

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Studijní program: **SOCIÁLNÍ POLITIKA A SOCIÁLNÍ PRÁCE**

Autor: Markéta Kropíková

Vedoucí práce: PhDr. Martina Hrušková, Ph.D.

České Budějovice 2021

Prohlášení

Prohlašuji, že svoji bakalářskou práci s názvem Život svobodné matky jsem vypracovala samostatně pouze s použitím pramenů v seznamu citované literatury.

Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění souhlasím se zveřejněním své bakalářské/diplomové práce, a to v nezkrácené podobě elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách, a to se zachováním mého autorského práva k odevzdanému textu této kvalifikační práce. Souhlasím dále s tím, aby toutéž elektronickou cestou byly v souladu s uvedeným ustanovením zákona č. 111/1998 Sb. zveřejněny posudky školitele a oponentů práce i záznam o průběhu a výsledku obhajoby bakalářské/diplomové práce. Rovněž souhlasím s porovnáním textu mé bakalářské/diplomové práce s databází kvalifikačních prací Theses.cz provozovanou Národním registrem vysokoškolských kvalifikačních prací a systémem na odhalování plagiátů.

V Českých Budějovicích dne 13.07.2021

.....

Poděkování

Chtěla bych poděkovat vedoucí mé bakalářské práce PhDr. Martině Hruškové, Ph.D. za odborné vedení mé bakalářské práce, za cenné rady, které mi poskytla, za čas věnovaný konzultacím, které mnohdy probíhaly za ztížených podmínek. Dále bych velice ráda poděkovala všem svobodným matkám, které mi věnovaly svůj drahocenný čas a pomohly mi při psaní této práce. V neposlední řadě bych chtěla poděkovat i Tě své, která je mi inspirací a byla tou nejlepší svobodnou matkou.

Život svobodné matky

Abstrakt

Bakalářská práce se zabývá životem svobodných matek. Cílem této práce je zmapovat pozitiva a úskalí života svobodných matek s nezletilými dětmi a zjistit možnosti pomoci z pohledu sociální práce. Byly zvoleny dvě výzkumné otázky:

1. „Jaká jsou pozitiva života svobodných matek?“
2. „Jaká jsou negativa života svobodných matek?“

Práce se dělí na část teoretickou a praktickou, kdy v teoretické části byl ve zkratce popsán současný stav, negativní jevy v životě svobodné matky a rizika osamělého života. Konkrétněji byly popsány sociální dávky pro samoživitelky, vyživovací povinnost a situace ohledně samoživitelek v době Covid-19.

Praktická část byla zpracována pomocí kvalitativní strategie, metody dotazování a techniky polostrukturovaného rozhovoru. Rozhovory byly vedeny se svobodnými matkami, které byly osloveny na základě metody snowball sampling.

Rozhovory jsou vyhodnoceny metodou otevřeného kódování na základě, kterého bylo vytvořeno osm kategorií. Výzkumem bylo zjištěno, že život svobodné matky je složitější, než u kompletních rodin, nicméně i zde se dají najít jak negativa, tak pozitiva. Na základě vyhodnocených rozhovorů bylo zjištěno, že by bylo žádoucí zaměřit se na zlepšení a rozšíření pomoci pro svobodné matky.

Výsledky práce mohou sloužit jako podklad pro další výzkum, a to konkrétně jak svobodné matky zvládly krizi Covid-19 vzhledem k tomu, že tato bakalářská práce sleduje situaci svobodných matek na začátku a během pandemické situace Covid-19 v letech 2020/2021. Dále mohou sloužit jako studijní materiál týkající se života svobodných matek.

Klíčová slova

Svobodná matka; Rodina; Rozvodovost; Dítě; Neúplná rodina; Rodičovské a mateřské dávky; Přídavky od státu

The Life of a Single Mom

Abstract

The bachelor thesis deals with the life of single mothers. The aim of this bachelor thesis is to map the positives and to find out the possibilities of help from the point of view of social work. Two research questions were chosen:

1. „What are the positives of the life of single mothers?“
2. „What are the negatives of single mothers' lives?“

This thesis is divided into theoretical and practical part. The theoretical part briefly describes the current state, negative phenomena in the life of a single mother and the risks of single life. More specifically, social benefits for single women, maintenance obligations and the situation regarding single women at the time of Covid-19 were described.

The practical part was processed using a qualitative strategy, questioning methods and semi-structured interview techniques. Interviews were conducted with single mothers, who were contacted on the basis of the snowball sampling method.

The interviews were evaluated using the method of verified coding, on the basis of which eight categories were created. The research found that the life of single women is more complicated than in a complete family, however, it is possible to find both negatives and positives here. Based on the interviews, it was found that it would be desirable to focus on improving and expanding the portfolio of assistance for single mothers.

The results of this work can serve as a basis for further research, specifically on how single mothers coped with the Covid-19 crisis, given that this bachelor's thesis monitors the situation of single mothers at the beginning and during the pandemic situation of Covid-19 in 2020/21. They can also serve as study material regarding the lives of single mothers.

Key words

Single mom; Family; Divorce rate; Child; Incomplete family; Parental and maternity benefits; State allowances

Obsah

ÚVOD	8
1 SOUČASNÝ STAV	9
1.1 ROZDĚLENÍ DEFINIC PODLE ZÁKONŮ	10
1.1.1 Svobodná matka	10
1.1.2 Osamělá matka	10
1.1.3 Neprovdaná matka.....	10
1.2 FORMY SINGLES U SVOBODNÝCH MATEK	11
1.2.1 Dobrovolná singles	11
1.2.2 Nedobrovolná singles	11
1.2.3 Dobrovolně bezdětní/ Childfree by choice.....	12
1.3 TYPY SVOBODNÝCH MATEK	12
1.4 NEGATIVNÍ JEVI V ŽIVOTĚ SVOBODNÝCH MATEK	13
1.4.1 Diskriminace a oprese	13
1.4.2 Stigmatizace	14
1.4.3 Sociální vyloučení	15
1.5 RIZIKA OSAMĚLÉHO ŽIVOTA.....	15
1.5.1 Feminizace chudoby	15
1.5.2 Finanční situace	16
1.5.3 Zdravotní stav	16
1.6 SVOBODNÉ MATKY A KRIMINALITA.....	17
1.7 SOCIÁLNÍ DÁVKY PRO SAMOŽIVITELKY	17
1.7.1 Porodné.....	18
1.7.2 Peněžitá pomoc v mateřství.....	19
1.7.3 Rodičovský příspěvek	19
1.7.4 Ošetřovné.....	20
1.7.5 Přídavek na dítě	20
1.7.6 Dávky hmotné nouze.....	21
1.7.7 Příspěvek na bydlení.....	22
1.8 VYŽIVOVACÍ POVINNOST.....	22
1.9 SITUACE SAMOŽIVITELEK V DOBĚ COVID- 19.....	23
2 PRAKTICKÁ ČÁST	25

2.1	CÍL PRÁCE A VÝZKUMNÉ OTÁZKY	25
3	METODIKA	26
3.1	POUŽITÉ METODY A TECHNIKY SBĚRU DAT	26
3.2	VYHODNOCOVÁNÍ DAT.....	27
3.3	VÝZKUMNÝ SOUBOR	27
3.4	ETIKA VÝZKUMU	27
4	VÝSLEDKY	29
5	DISKUSE.....	41
5.1	DISKUSE VÝSLEDKŮ	41
6	ZÁVĚR.....	48
7	SEZNAM LITERATURY	50
8	SEZNAM PŘÍLOH A OBRÁZKŮ	55

Úvod

Teoretická část bakalářské práce je zaměřena konkrétně na osobu svobodné matky. V současné době se potýkáme se situací, kdy rozvodovost rapidně stoupá a míra sňatečnosti klesá. V naší společnosti je tím, kdo v drtivé většině zůstává s dětmi, žena. Tím nám vzniká množství matek „samoživitelek“. Těchto žen každým rokem přibývá a s tím i spousta problémů, kterým musí tyto ženy samotné s malými dětmi čelit.

Mluvíme zde například o finanční situaci, která s narůstajícími cenami není vůbec jednoduchá. Můžeme se zde v kontextu zoufalé finanční situace a svobodných matek setkat i s pojmem jako je feminizace chudoby. Většina svobodných matek má jeden průměrný měsíční příjem, ze kterého musí uživit sebe, své děti a pokrýt náklady spojené s domácností. Ne náhodou jsou matky samoživitelky hned po seniorech významnou skupinou lidí, která je nejvíce ohrožená chudobou.

Dalším významným problémem, se kterým se potýkají svobodné matky, je i pohled společnosti na jejich situaci a způsob, jak s nimi společnost jedná a zachází. Bohužel se zde potýkáme se známým pojetím „tradiční rodiny“, do které svobodná matka nezapadá. V mysli společnosti může tato žena budít dojem, že selhala ve své předurčené roli, a za to musí být potrestána, i s dětmi. V takových situacích si na sebe tyto ženy kladou enormní břemena, aby všem okolo a mnohdy i sobě dokázaly, že to zvládnou.

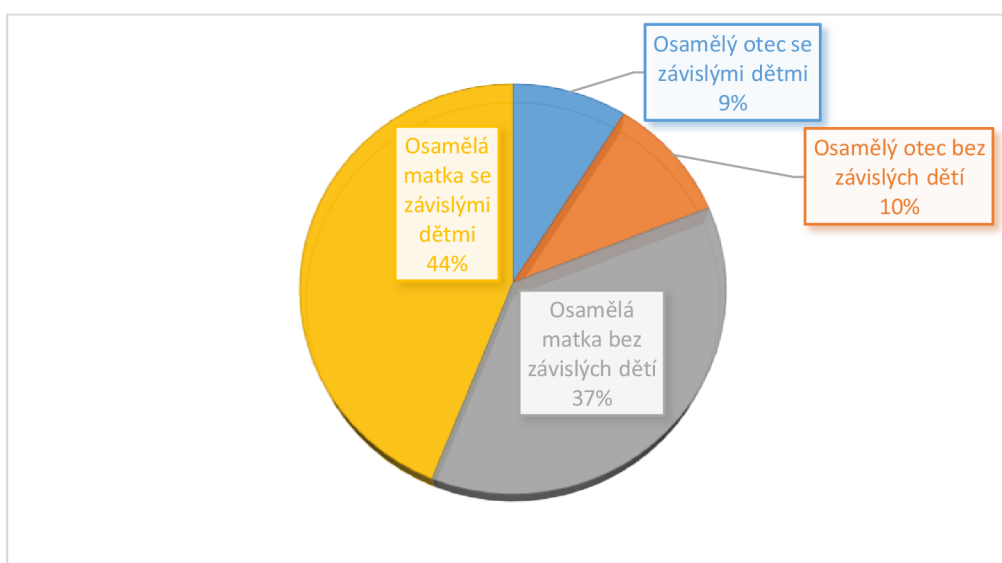
Většina svobodných matek chce všechno zvládnout sama a zároveň na sobě nedat znát, že je to velmi náročné. Tyto ženy mají strach požádat o pomoc své blízké, snaží se zastávat roli matky i otce, což je samozřejmě špatně a neprospívají tak ani sobě, ani dětem. Svobodné matky se ve většině případů musí vyrovnat s nejistotou, samotou a následkem toho si mohou začít vnucovat své selhání a své stigma. Obdobným procesem si bohužel může projít a často i prochází samotné dítě svobodné matky na které to může mít mnohonásobně horší dopad.

1 Současný stav

Matera (2011) uvádí samoživitelky jako svobodné matky, osamělé matky a spousty dalších existujících přívlastků či pojmenování pro ženy, které zůstaly na výchovu svých dětí samotné, nebo se samotné rozhodly pečovat o své dítě bez partnera. Situace těchto matek je celoevropsky přikládána nezodpovědnosti mladistvých dívek, ale v realitě 85 % všech samoživitelů v Evropě tvoří matky samoživitelky ve věku 25-64 let (Matera, © 2011).

ČSÚ (2013a) uvádí, že počet matek samoživitelek a celkově rodin s jedním rodičem se v České republice každoročně zvyšuje. V roce 2015 žilo kolem 490 tisíc dětí závislých na jednom rodiči. Rodiny, kde se nachází pouze jeden rodič, tvořili 18,2 % z celkového počtu rodin se závislými dětmi, v roce 1995 jich přitom bylo „pouze“ 11,3 % (ČSÚ, ©2013a).

Podle ČSÚ (2013b) tím, kdo se stává hlavou rodiny v případě, kdy v rodině zůstane pouze jeden dospělý je ze získaných údajů z let 2008-2012 patrné, že z 81 % výskytů se nachází v čele vždy žena viz. obr. 1 (ČSÚ, © 2013b).

Obrázek 1- Rozložení neúplných rodin

Pokud se zaměříme na pohled a zacházení okolní společnosti se svobodnými matkami, přijdeme na další problém, kterému tyto ženy musí čelit. Pavésková (2018) ve svém článku uvádí situace, kdy si můžeme všimnout, jak společnost zlehčuje téma jako je například rozvod. V podstatě zde vyplývá, že je to vše vina pouze ženy, která měla tušit, koho si bere za muže. Natož si tedy s takovým mužem nepožít dítě. Dále zde autorka

pracuje s termíny jako projevy patriarchy či narušení tradiční rodiny. Naráží zde na fakt, že část společnosti je toho názoru, že samoživitelka v podstatě selhala ve své roli a ve svém postavení v tradiční rodině a musí být potrestána. Oproti tomu stejné části společnosti nečiní problém podpořit ženu, která ovdověla, protože v jejich očích za smrt manžela nemohla. Naopak rozvod už signalizuje selhání a sobeckost ženy. Můžeme si zde všimnout faktu, že o selhání muže zde nepadne ani zmínka (Pavěsková, 2018).

1.1 Rozdělení definic podle zákonů

1.1.1 Svobodná matka

Definici svobodné matky v zákoně nenajdeme. Pokud se ale zaměříme na náš zákonný systém, nalezneme zde definici svobodné matky jako osamělého svobodného rodiče (Zákon o státní sociální podpoře č. 117/1995 Sb., § 7, odst. 7). Proto lze říci či definovat svobodnou matku jako ženu, která žije sama s dítětem, přičemž partner ji opustil během těhotenství, nebo hned po porodu.

1.1.2 Osamělá matka

Zákon o státní sociální podpoře č. 117/1995 Sb., § 7, odst. 7., definuje osamělou matku jako ženu, která není provdaná, nebo je rozvedená, ovdovělá, či z jiných důvodů osamělá. Osamělá matka nežije s druhem, ale pečuje o dítě. Za druha je považován muž žijící s matkou ve společné domácnosti po dobu minimálně 3 měsíců. Za osamělou matku se nepovažuje matka, který žije v registrovaném partnerství.

Stejně je osamělá matka (zaměstnanec) definována i v Zákoníku práce č. 262/2006 Sb., §350 odst. 1.

1.1.3 Neprovdaná matka

Zákon 89/2012 Sb., občanský zákoník, § 920- Výživné a zajištění úhrady některých nákladů neprovdané matce; pracuje s pojmem „neprovdané matky“. Za neprovdanou matku je považována žena, která neuzavřela manželství s mužem, jehož otcovství bylo dítěti již určeno, nebo jehož otcovství k dítěti je pravděpodobné.

Cílem ustanovení §920 NOZ je ochrana neprovdané matky, která se v těhotenství, či po porodu ocitá v nelehké finanční situaci. Všechny náklady, které se týkají těhotenství, porodu, a náklady spojené s její samotnou obživou, si hradí tato žena sama. Platby poté musí vymáhat po otci dítěte. Tomuto se snaží zákonodárce předejít a snaží se dopomoci ženě skrze toto ustanovení již v době těhotenství (Koubíková, © 2014).

Kodymová et al. (2010) dodává, že z pohledu sociální práce je nejrelevantnější situace rodiče, který nežije s partnerem. Rodič může být svobodný, rozvedený, ovdovělý nebo zde fakticky ještě nedošlo k formálnímu rozvodu, ale ve skutečnosti s partnerem nežije (Kodymová et al., 2010).

1.2 Formy singles u svobodných matek

1.2.1 Dobrovolná singles

Benešová (2015) uvádí, že v České republice tuto kategorii vyplňují zejména ženy samoživitelky, rozvedení a LGBT komunita. V první řadě za tak vysoký podíl lidí v této kategorii může rozvodovost, ale také proces socializace, který je spojený s výchovou svobodných matek. Tento fakt poměrně rychle přispívá k názoru, že život singles se stává uznávanou, stejně jako soužití v páru (Benešová, 2015).

Single Mothers by Choice je organizace, která byla založena před 36 lety a je tvořena svobodnými matkami. Hlavním a možná stále lehce neobvyklým rozdílem je fakt, že většina SMC se identifikuje jako ženy, které se rozhodly nečekat na manželství a muže. Pečlivě zvážily své pro a proti v rámci sociálních, finančních, emocionálních a právních otázek, než se stanou samy svobodnými matkami (SMC, © 2018).

1.2.2 Nedobrovolná singles

Nedobrovolně svobodné matky je dle Ševečka (2016) označení pro ženy, které se ocitly ve stavu „single“ vlivem životních událostí, které nemohly ovlivnit. V jejich případě to nebyla volba, ale nucený stav, který vyplývá z okolností, jako například náhlé onemocnění sebe, či blízkých nebo náhlé ovdovění (Ševeček, 2016).

Dle Hubartové et al. (2012) lze osamělé mateřství, či samoživitelství rozčlenit podle příčin a okolností, které k tomuto typu rodičovství vedly. Příčiny se odlišují na základě problémů, kterými mohou být rozpad nebo rozvod manželství, dítě narozené mimo uzavřený manželský vztah a ovdovění. Osamělé rodičovství je silnou genderovou zkušeností, jelikož se týká především dopadu na ženy, které tvoří více než 90 % těchto domácností (Hubartová et al., 2012).

1.2.3 Dobrovolně bezdětní/ Childfree by choice

Obavy z klesající porodnosti, zažití stereotypy a další dlouhodobá kulturní nepřátelství, kterým dle Amy Blackstone (2014) musí čelit lidé, kteří se rozhodli nebýt rodiči. Většina těchto lidí bere své rozhodnutí jako stigma, vzhledem k chování jejich okolí (Blackstone, © 2014).

Definice toho, kdo je dobrovolně bezdětný, se u mnoha autorů liší. Podle Haškové (2009) je dobrovolná bezdětnost do jisté míry volba, ale je to spíše dvojnásobná probíhající shoda různých personálních a sociálních skutečností. Tyto skutečnosti se mohou měnit, a fakt, že je někdo dobrovolně bezdětný, ještě nemusí nutně znamenat, že onen člověk vyloženě nechce mít děti, ale pouze nestojí o to být rodičem. Toto rozhodnutí bývá zdrojem nepochopení a odsuzování (Hašková, 2009).

„Dobrovolně bezdětní jsou charakterizováni jako černí pasažéři, kteří nechtějí investovat do výchovy dalších generací, ale péči a ekonomickou sílu těchto generací budou využívat“ (Hašková, 2009, s. 123).

1.3 Typy svobodných matek

Na téma svobodných neprovdaných matek vytvořila Chaloupková v roce 2007 výzkum s cílem najít v souboru dat pár poměrně homogenních shluků tak, aby vzorky uvnitř jednotlivých shluků si byly co nejpodobnější a vzorky z ostatních shluků byly co nejrozdílnější. Z výzkumu vzešly tři skupiny svobodných matek, a to „nedobrovolně“ svobodné matky, liberální svobodné matky a pragmatické svobodné matky (Chaloupková et al., 2007).

První skupinou žen jsou tzv. „nedobrovolně“ svobodné matky. Jde o skupinu žen, která se nejvíce liší od zbylých dvou skupin.

Hlavním důvodem, proč jsou svobodné a neprovdané, je:

- nesouhlas partnera ohledně manželství,
- nejistá budoucnost s partnerem,
- neukončené předchozí manželství partnera.

Významnou charakteristikou těchto žen je fakt, že ony samotné nejsou názoru, že je manželství zbytečná formalita a ani nesouhlasí s tvrzením, že je výhodnější být svobodná neprovdaná matka (Chaloupková et al., 2007).

Liberální svobodné matky jsou ženy, které zastávají názor, že je manželství zbytečná formalita, která není důležitá. Naopak od „nedobrovolně svobodných“ matek zde není problém v tom, že by partner nechtěl, nebo že by budoucnost v tomto partnerském vztahu byla nejistá (Chaloupková et al., 2007).

V případě pragmatických svobodných matek je dle Chaloupkové (2007) charakteristická nestabilita vztahu v době kolem narození dítěte. Tyto ženy mají nesilnější názor ohledně nejisté budoucnosti jejich partnerského vztahu. Naopak od „nedobrovolně svobodných“ matek jsou tyto ženy samy proti manželství. Souhlasí, že je manželství zbytečná instituce, protože:

- je výhodnější žít jako svobodná matka,
- by byla omezena jejich svoboda,
- by ztratily svou nezávislost (Chaloupková et al., 2007).

1.4 Negativní jevy v životě svobodných matek

1.4.1 Diskriminace a oprese

Pojem oprese bychom mohli dle Janebové (2020) do češtiny přeložit jako útlak, a co do významu bychom jej vysvětlili jako systematické negativní a nespravedlivé uplatňování nadřazenosti vůči jiným podřazenějším skupinám. Oprese často vzniká z procesu diskriminace, kdy lidé bývají kategorizováni například podle sexuality, genderu a vzdělání (Janebová, 2020).

Martha Kuwee Kumsa (2011) pojem oprese vysvětlila jako „*dehumanizační proces, který okrádá jak utlačované, tak i utlačovatele o schopnost být člověkem a nahrazuje jej falešným vědomím*“ (Martha Kuwee Kumsa, 2011, s. 240). Utlačovaný v tomto procesu přebírá utlačitelův špatný pohled či názor na sebe samotného a bere ho za svůj vlastní.

Janebová (2020) se ve svém výzkumu zaměřuje na matky samoživitelky a poukazuje na dvě genderové role žen, které mohou svádět k opresi. Jde o identitu ženy vůči mužům a o identitu ženy jako pečovatelky.

Identita ženy vůči mužům se dle Janebové (2020) vyznačuje zejména tím, že jsou ženy odjakživa vnímány jako „slabší“ pohlaví. Očekává se od nich jak emocionální, tak materiální závislost na mužích, kteří jsou naopak hlavou rodiny a jsou odpovědní za materiální chod a pohodlí domácnosti. Pokud má tedy žena materiální problémy, řešením by měla být pomoc od muže. Janebová (2020) zde poukazuje na určitou dávku štěstí mít „dobrého muže“, který jí pomůže, protože jestli se tak nestane, tak si žena za svou krizi (v očích ostatních) může zcela sama, a to svým špatným výběrem muže. Pokud tato žena přestane být závislá na muži, převezme úplně novou roli, a to být autoritou pro děti a stane se nežádaným terčem pro spoustu lidí. Poté, když tato žena ještě využije dávek státu ve své nelehké situaci, zde může docházet k opresi v rámci přerozdělování (Janebová, 2020).

Jako příklad nám může posloužit výrok bývalého předsedy KDU-ČSL, Pavla Bělobrádka, který v roce 2017 doporučil svobodným matkám pro případ materiální nouze „*najít si nového chlapa*“ (Kosíková, Kašparová, ©2017).

V identitě ženy jako pečovatelky čelíme podle Janebové (2020) tomu, že žena není brána jako osoba, která má vlastní práva a potřeby. Je primárně brána jako pečovatelka, služebná a uklízečka domu. Čelíme zde společenskému postoji vůči ženám, který je podle mnohých autorů kolikrát i uměle udržovanou skutečností. Autorka dále upozorňuje na fakt, že se zde vyvíjí nátlak na ženy, které mají být udržené nadále v pečovatelské roli a mají převzít pečovatelskou roli například o seniory i v jejich profesi. Paradoxně je tato role od žen nadměrně očekávaná, ale zároveň není ani zdaleka tak ohodnocená příslušnou mírou ocenění (Janebová, 2020).

1.4.2 Stigmatizace

Mertl (2017) poukazuje na začarovaný kruh ve kterém jsou samoživitelky nuceny se točit, a to vždy v negativním slova smyslu. Na jedné straně je samoživitelka, která je závislá na sociálních dávkách od státu, ale pečlivě se stará o své děti. V očích ostatních je tato žena stigmatizována jako ta nezodpovědná, vypočítavá, a je pranýřovaná za svou závislost na státu. Na druhé straně je samoživitelka, která se snaží chodit do práce a nebýt závislá na státu. Ale tentokrát má tato žena stigma jako nezodpovědná vůči svým dětem, které zákonitě zanedbává a nevěnuje jim patřičnou pozornost na úkor své práce (Mertl, 2017).

1.4.3 Sociální vyloučení

Sociální vyloučení můžeme definovat různými způsoby, Matoušek (2016) definuje sociální vyloučení neboli sociální exkluzi fakticky jako život v chudobě s nedostatečným přístupem k společenským institucím, které nám zajišťují vzdělání, zdraví a základní blahobyt. Konkrétněji definuje Matoušek sociální vyloučení jako dlouhodobý pocit, kdy člověk nemá ve společnosti místo, má nízké sebevědomí a nízký příjem (Matoušek, 2016).

V návaznosti na již zmíněnou diskriminaci, opresi a stigmatizaci v životě samoživitelek je sociální vyloučení až děsivě nevyhnutelná součást celého koloběhu. Janebová (2020) na závěr své práce shrnuje situaci samoživitelek slovy L. Wacquant (2009), který je názoru, že ať už samoživitelka dá přednost trhu práce či svým dětem, tak vždy bude odsouzená k chronické chudobě (Janebová, 2020).

1.5 Rizika osamělého života

Bývalá europoslankyně Barbara Matera (2011) se vyjádřila o situaci matek samoživitelek v kontextu boje proti nerovnostem, kterým tyto ženy čelí v Evropské unii. Matera je definuje jako demografickou skupinu, která je často opomíjená kvůli své těžší identifikaci, rozdílnosti politik a tím nemožnosti napomáhat všem samoživitelkám. Zmiňuje již zažitá stigma, kdy si většina lidí myslí, že vážná situace matek samoživitelek po rozvodu je jen chvilková, dokud si žena nenajde nového partnera (Matera, © 2011).

Když se ještě chvíli pozastavíme u rozvodů, tak z dlouhodobého hlediska tím, kdo nejvíce vytěží ze samotného rozvodu, je muž. Analýza Proequality (2010) prokazuje, že během prvního roku po rozvodu matce klesá životní standard o 75 %. Zatímco muži nikdo nebrání v kariérním růstu a nemá žádné závazky, žena se musí primárně postarat o své děti (Černá, © 2010).

1.5.1 Feminizace chudoby

Tento termín dle Hassmanové Marhánkové (2011) vystihuje celosvětovou tendenci narůstajícího počtu příjmové chudoby u žen v porovnání s muži. Matky samoživitelky zde hrají velkou roli a tvoří zvláštní skupinu, která musí čelit směsici vzájemně propletených specifik znevýhodnění, a tím se řadí ke skupinám lidí, kteří jsou nejvíce ohroženi nezaměstnaností a chudobou (Hassmanová Marhánková, © 2011).

Není novinkou, že ženy mají nižší platy než muži. Průměrný rozdíl v platech žen a mužů je dle EK (2017) v EU kolem 16,3 %. Ovšem v České republice je jeden z největších rozdílů v odměňování žen a mužů, a to kolem 21 % (EK, © 2017).

Hassmanová Marhánková (2011) upozorňuje, že nesmíme opomínat, že samoživitelka stojí v čele rodiny a její náklady pouze rostou. Pokud jde o trh práce, tak žena se závislými dětmi není tak atraktivní subjekt, jako například nezávislý muž. Od toho se odvíjí i nabídka práce (Hassmanová Marhánková, © 2011).

1.5.2 Finanční situace

Česká republika patří mezi země, které mají dle ČSÚ (2015a) nevyšší rozdíl mezi rizikem chudoby u jednočlenných a dvojčlenných rodin. Když se zaměříme na životní úroveň rodin s jedním rodičem (matkou či otcem) a se závislými dětmi, dostaneme se na to, že bezmála 31,7 % je přímo ohroženo chudobou. Jako porovnání nám může posloužit fakt, že riziko ohrožení chudobou u rodin, kde jsou dva dospělí a jedno závislé dítě, je pouze 5,9 % (ČSÚ, ©2015a).

Pokud se podle ČSÚ (2015b) zaměříme na skupinu (pětinu) rodin matek samoživitelek s nejnižšími příjmy zjistíme, že příjmovou chudobou a sociálním vyloučením je ohroženo bezmála sedm z deseti členů domácností matek samoživitelek a počet přirozeně narůstá (70,3 %). Pokud se ale na tento výsledek podíváme v porovnání se zbytkem Evropy, jde stále o třetí nejlepší výsledek. Lépe si vede Norsko a Dánsko, naopak nejhůře je na tom Španělsko, kde pětina nejhůře situovaných rodin samoživitelek je ohrožena příjmovou chudobou a soc. vyloučením na 100 % (ČSÚ, © 2015b).

Nesmíme opomínat ani fakt, že i rodiny matek samoživitelek si na tom mohou stát více, než dobře. Dle ČSÚ (2015b) pětina rodin samoživitelek s nejvyššími příjmy na člena, vykazuje menší riziko dostání se do tak fatálních problémů. V ČR bylo v roce 2013 zjištěno pouhých 2,9 % členů rodin samoživitelek, kteří žijí ve skupině s nejvyššími příjmy. Nulové riziko bylo pro srovnání zjištěno už jen v pěti zemích, jako je například Švédsko a Norsko (ČSÚ, © 2015b).

1.5.3 Zdravotní stav

Matera (2011) poukazuje na to, že zdravotní stav svobodných matek je náchylnější než u matek, které mají oporu v druhém rodiči. Svobodné matky také čelí mnohem většímu

stresu, kvůli spoustě povinností, na které jsou samy a na které jsou v kompletních rodinách dva dospělí. Mluvíme zde například i o pouhém odpočinku, který si ne každá svobodná matka může dovolit (Matera, © 2011).

1.6 Svobodné matky a kriminalita

Podle již výše uvedeného je zjevné, že na svobodné matky je vyvíjený neskutečný nátlak, a to hned z několika stran najednou. Tyto ženy bojují s vysokou mírou rizika chudoby, bojují i se samotným postavením ve společnosti, aby se neocitly na okraji, jako sociálně vyloučené. Hrušková (2014) v kontextu sociálně patologického chování matek samoživitelek připomíná teorii strukturálního tlaku. Tato teorie se zabývá tím, že v každé společnosti vznikají situace, na které může část obyvatelstva reagovat jinak, a to odchýlením od normy. Pokud se zaměříme na jedinečnou vlastnost kriminality u žen, tak je to velmi vysoká míra latence. Hrušková zde potvrzuje, že je od narození dívkám vnucována role ochránkyně rodiny a podle teorie sociálních rolí je toto příčinou nízké míry kriminality u žen. Zde bychom mohli znovu připomenout již dříve zmíněné pojetí ženy jako pečovatelky. Od žen se očekávají takové vlastnosti a chování, které nemají nic společného s kriminalitou či jiným patologickým chováním. Dále Hrušková zmiňuje projekt Město pro rodiny a studii, která v rámci tohoto projektu vznikla a je zaměřená právě na ženy a jejich důvody pro spáchání přečinu nebo trestného činu. Z této studie vychází, že prvotní motivací žen pro spáchání nejčastěji krádeže je sociální nouze. Bohužel se zde často jedná i o bytovou prostituci (Hrušková, 2014).

Role sociální práce

Role samoživitelky s dítětem je sama o sobě velice těžká, připomíná Hovorková (2019), natož pokud je tato samoživitelka odkázaná pouze na jeden příjem. Systém sociální podpory našeho státu myslí na takové případy a poskytuje pomoc jednočlenným rodinám s nízkými příjmy (Hovorková, © 2019).

1.7 Sociální dávky pro samoživitelky

Náš systém sociální podpory formuluje dvě základní formy dávek, a to dávky pojistné a nepojistné (Hovorková, © 2019)

Pokud se zaměříme na pojistné sociální dávky a situaci samoživitelek, měli by nás zde nejvíce zajímat dávky, jako jsou například:

- Peněžítá pomoc v mateřství,
- ošetrovné,
- nemocenská,
- podpora v nezaměstnanosti (Hovorková, © 2019).

Trlifajová (2019) dále zmiňuje, že bychom samozřejmě neměli opomenout ani sociální dávku jako je například starobní důchod. Největší část výdajů ze státního rozpočtu v sociálně zaměřené oblasti putuje přímo na starobní důchody, bezmála 60 % (Trlifajová, © 2019).

Nepojistné sociální dávky jsou dle Hovorkové (2019) nejčastěji určeny k pomoci jednotlivcům či domácnostem, které se ocitli ve složité situaci. Patří sem například dávky podpory v hmotné nouzi a podpora lidí se zdravotním postižením. Pokud se ale opět zaměříme na pomoc samoživitelkám, měli bychom zejména myslet na dávky jako jsou:

- Porodné,
- rodičovský příspěvek,
- přídavek na dítě,
- příspěvek na bydlení (Hovorková, © 2019).

Pokud se zaměříme čistě na dávky spojené s porodem a následnou péčí o novorozence, bohužel zde žádné speciální dávky čistě pro samoživitelky nenalezneme. I tak jsou zde uvedené velmi důležité dávky a prostředky, které pomáhají ženám v souvislosti s porodem a péčí o novorozence (Hovorková, © 2019).

1.7.1 Porodné

Jedná se o jednorázovou dávku, která je vyplácena jako náhrada nákladů spjatých s porodem a narozením dítěte. Porodné je vypláceno v pevných částkách, které se odvozují od počtu narozených dětí. Na první dítě může žadatel dostat 13 000 Kč, na druhé dítě potom již 10 000 Kč (MPSV, © 2020a). Pokud se narodí prvorozená dvojčata, částky se sčítají a vzniká nárok na 23 000 Kč (Hovorková, © 2019).

Nárok na tuto dávku vzniká:

- Ženě, která porodila první či druhé živě narozené dítě,
- muži, kterému žena během porodu dítěte zemřela,
- osobě, která trvale nahrazuje péči rodičů dítěti, které je mladší 1 roku (MPSV, © 2020a).

1.7.2 Peněžité pomoc v mateřství

Takzvaná „mateřská“ je jedna z šesti dávek českého systému nemocenského pojištění. Podléhá tedy zákonu č. 187/2006 Sb. o nemocenském pojištění.

Náleží matce či otci, kteří se starají o novorozence, nebo osobě, která trvale nahrazuje péči rodičů o novorozence. Ženě, která porodila jedno dítě, případně 28 týdnů mateřské dovolené. Ženě, které se naráz narodilo více dětí, případně 37 týdnů. Otci či případně osobě, která převzala péči za rodiče, náleží 22 týdnů, jelikož se zde odečítá šestinedělí. Výše mateřské činí 70 % redukováného denního vyměřovacího základu (ČSSZ, © 2021; Gola, © 2021).

Nárok na peněžitou pomoc v mateřství vzniká, pokud:

- Je žena před porodem zaměstnána.
 - Musí být pojištěná (tedy zaměstnaná) minimálně 270 dnů v posledních dvou letech před nastoupením na tuto dávku. Zhruba to odpovídá 9 měsícům v rozložení dvou let (ČSSZ, © 2021).
- Žena podniká jako OSVČ, ale platí si nemocenské pojištění.
 - Zde musí být pojištěná alespoň 180 dnů v průběhu jednoho roku, než nastoupí na dávku peněžité pomoci v mateřství.
 - Současně ale také platí podmínka být nemocensky pojištěná nejméně 270 dnů v průběhu posledních dvou let (ČSSZ, © 2021).

1.7.3 Rodičovský příspěvek

Oproti předešlému příspěvku má na rodičovský příspěvek nárok každý rodič, jelikož podléhá zákonu č. 117/1995 Sb., o státní sociální podpoře.

Rodičovský příspěvek se vyplácí maximálně do čtyř let dítěte, nebo do vyčerpání celkové částky, která se od 1.1. 2020 navýšila z původních 220 000 Kč na 300 000 Kč, pro vícerčata na 450 000 Kč. Maximální výše částky, které lze měsíčně dosáhnout, nesmí předcházet přesáhnutí hranice 70 % vyměřovacího základu, který se odvíjí od předešlých příjmů. Pokud ovšem rodič nedoloží předchozí příjmy, je od roku 2020 maximální hranice čerpání navýšená na 10 000 Kč, u vícerčat na 15 000 Kč měsíčně (MPSV, ©2019).

Rodičovský příspěvek se začíná vyplácet:

- po skončení peněžité pomoci v mateřství,
- pokud zde nevznikl nárok na takzvaně „mateřskou“, dostane rodič tento příspěvek ihned po narození dítěte (MPSV, © 2019).

1.7.4 Ošetřovné

Jedná se o jednu z dávek českého nemocenského pojištění, které zajišťuje pomoc v případě, kdy se zaměstnanec musí starat o nemocného člena rodiny. V případě samoživitelek se nejčastěji jedná o potomka. Podmínkou nároku na ošetřovné je věk dítěte, který nesmí přesáhnout hranici 10 let. Ošetřovné se vztahuje jak na nemoc dítěte, tak i na situaci, kdy školské nebo dětské zařízení bylo uzavřeno, ale i na variantu, že byla dítěti nařízená karanténa (ČSSZ, © 2020).

1.7.5 Přídavek na dítě

První dávkou již vyloženě zaměřenou na situaci matek samoživitelek je právě přídavek na dítě. Na tento příspěvek má nárok každá osoba, která se stará o dítě a ocitla se v těžké finanční situaci. V současnosti platí, že nárok na přídavek na dítě vznikne rodině, kde je celkový čistý příjem, a to včetně výživného, menší než 2,7 násobek životního minima. Pokud je i tak tato rodina či samoživitelka snaživá a ekonomicky aktivní, příspěvek se jim zvedá o 300 Kč (Hovorková, © 2019).

21.12.2020 vláda schválila zvýšení přídavku na dítě na návrh ministryně práce a sociálních věcí Jany Maláčové (ČSSD), která k danému návrhu uvedla „*Přídavek na děti se nezvyšoval 12 let! (tedy od roku 2008) Přitom od té doby rostly životní náklady rodinám minimálně o čtvrtinu. Pracující rodiny s dětmi, obzvláště pak ty s nižšími příjmy,*

si pomoc zaslouží. Dělají všechno správně, ale příjem jim zkrátka nevystačí“ (tisková zpráva MPSV, © 2020b).

Od 1.7.2021 by mělo začít platit, že nárok na přídavek na dítě vznikne rodině, kde je celkový čistý příjem, a to včetně výživného, menší než 3,4 násobek životního minima. Zároveň by se měl rozšířit okruh rodin, které například doposud nedosáhli na tento příspěvek. Ponovu by mělo na příspěvek dosáhnout bezmála o 250 tisíc dětí více. Nadále by měla platit, již stávající odměna pro ekonomicky aktivní rodiny, které dostávají motivačních 300 Kč, jen s rozdílem, že se o 300 Kč zvedne zvýšená výměra viz tab.1 MPSV, © 2020b).

Tabulka 1- Zvýšení přídavku na dítě

Věk dítěte	Základní sazba		Zvýšená výměra	
	Nyní	Po zvýšení	Nyní	Po zvýšení
0 - 6 let	500 Kč	630 Kč	800 Kč	930 Kč
6 - 15 let	610 Kč	770 Kč	910 Kč	1070 Kč
15 – 26 let	700 Kč	880 Kč	1000 Kč	1180 Kč

Zdroj:https://www.mpsv.cz/documents/20142/1248138/21_12_2020_TZ_Zvyseni_prisp evku_na_dite.pdf/

1.7.6 Dávky hmotné nouze

Tyto dávky upravuje zákon č. 111/2006 Sb., o pomoci v hmotné nouzi, ve znění pozdějších předpisů. Jde o pomoc osobám, které se dostali do finanční tísně. Stát se je snaží podporovat a motivovat, aby se snažili zajistit si prostředky k uspokojení životních potřeb.

Těmito prostředky stát bojuje proti sociálnímu vyloučení a funguje za předpokladu, že každý, kdo pracuje, se má mít lépe než ten, kdo nepracuje či se práci vyhýbá. Pokud by se samoživitelka ocitla bez příjmu, nebo s extrémně nízkými příjmy, mohla by si zažádat o dávky hmotné nouze, mezi které patří:

- Příspěvek na živobytí,
- doplatek na bydlení,
- mimořádná okamžitá pomoc ve hmotné nouzi (MPSV, © 2020c).

1.7.7 Příspěvek na bydlení

Jedná se o základní dávku spojenou s bydlením. Nárok na využití této dávky vzniká v momentě, kdy vlastníku nebo nájemci vzrostou náklady na bydlení přes 30 % (v Praze 35 %) z jeho celkových příjmů (MPSV, © 2020d).

1.8 Vyživovací povinnost

Dalším příspěvkem, na který by měla mít žena samoživitelka nárok je výživné neboli alimony. Vyživovací povinnost je právně upravená v novém občanském zákoníku (zákon č.89/2012 Sb.).

Termíny jako výživné či alimony nejsou v zákoně přesně definovány, ale chápeme je dle Novotné (2020) jako povinnost zajistit základní potřeby pro život. Náš právní systém zná hned několik variant, ale nejčastěji se jedná o vyživovací povinnost rodičů vůči dítěti (Novotná, © 2020).

Výživné neprovdané matce je typ výživného, se kterým konkrétněji pracuje zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, §920- Výživné a zajištěné úhrady některých nákladů neprovdané matce. Na tento typ výživného má nárok matka samoživitelka, pokud nebyla sezdána za svého partnera, počali spolu dítě, ale došlo k rozpadu vztahu. V tuto chvíli má taková žena nárok po dobu dvou let vymáhat po otci dítěte výživné. Této ženě připadá také nárok na úhradu nákladů spjatých s těhotenstvím a porodem, a to i v případě, že se dítě nenarodí živé.

Bohužel se zde často setkáváme s fenoménem, kdy povinný rodič neplní svou vyživovací povinnost. Pokud se tak stane, povinný rodič naplňuje skutkovou podstatu trestného činu zanedbání povinné výživy, a to podle zákona č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, §196- Zanedbání povinné výživy.

Pokud povinný rodič neplní svou povinnost a je trestaný, spolu s ním nese určitý trest i druhá strana s dítětem, které zůstanou na minimálních příjmech. Od 1.7. 2021 by měl v účinnost vejít nový zákon č. 588/2020 Sb., o náhradním výživném pro nezaopatřené děti. Samoživitelé, kterým povinný rodič neplatí výživné, se bezmála po 15 ti letech dočkají sociální dávky od státu, která by jim měla pomoci v těžké situaci. Samoživitelům bude vznikat nárok na tuto sociální dávku, pokud celou situaci aktivně s neplatiči řeší, a

to pomocí exekuce. Výše příspěvku bude činit maximálně 3000 Kč měsíčně (Vogtová, ©2020a).

1.9 Situace samoživitelů v době COVID- 19

Dle Alon et al. (2020) celosvětová pandemie COVID- 19 zasáhla do života snad každému. Samoživitelé patří již dlouho do skupiny nejvíce ohrožených chudobou a tato doba jim nenapomáhá, pokud jsou sami na zajištění obživy pro své děti. Krize COVID- 19 mimo jiné zahrnuje rozsáhlé uzavírání škol a školek, z čehož vyplývá, že děti zůstávají doma, kde je potřeba se o ně postarat a pokud je to možné, tak i doučovat. Tato situace dostává zejména samoživitele do nelehké situace (Alon et al., © 2020).

Asociace neúplných rodin vytvořila rozsáhlý průzkum, ve kterém se zaměřili na krizi COVID- 19 a její dopad na samoživitele. Z dotazovaných zhruba 500 rodičů vychází, že:

- se krize dotkla bezmála 80 % dotazovaných samoživitelů,
- práci ztratilo 11 % z nich,
- 50 % samoživitelů uvedlo, že se jim příjem snížil o 3 - 5 000 Kč měsíčně, 20 % rodičů uvedlo snížení o 5 - 10 000 Kč měsíčně, což je pro většinu likvidační,
- více jak 18 % dotázaných si muselo v této nelehké době půjčit peníze od bank či nebankovních společností (Vogtová, © 2020b).

Pokud se samoživitelka s dítětem do deseti let věku ocitne ve finanční nouzi vlivem krize COVID- 19 může si zažádat o jednorázovou dávku hmotné nouze, a to dávku mimořádné okamžité pomoci-MOP COVID- 19 (MPSV, © 2020e).

Z průzkumu Asociace neúplných rodin vyšlo, že o tuto mimořádnou okamžitou pomoc neúspěšně zažádalo bezmála 10 % samoživitelů (Vogtová, © 2020b).

Vogtová (2020) závěrem dodává, že je potřeba, aby stát pomáhal samoživitelům flexibilněji a rychleji. Z průzkumu vyšlo, že by samoživitelé uvítali pomoc i v jiné podobě, jako jsou například potravinové balíčky, příspěvky na bydlení apod. Z dlouhodobého hlediska by podle Vogtové (2020) mnoho samoživitelů uvítalo bezplatné jesle, školky nebo například daňové zvýhodnění zaměstnavatelů, kteří samoživitele

zaměstnávají. V neposlední řadě by pomohlo zajistit těmto rodičům práci, která se bude dát spojit s péčí o děti (Vogtová, © 2020b).

2 Praktická část

2.1 Cíl práce a výzkumné otázky

Cílem bakalářské práce je „Zmapovat pozitiva a úskalí života svobodných matek s nezletilými dětmi a zjistit možnosti pomoci z pohledu sociální práce.“

Na základě výzkumných cílů byly stanoveny dvě výzkumné otázky:

VO1: „Jaká jsou pozitiva života svobodných matek?“

VO2: „Jaká jsou negativa života svobodných matek?“

3 Metodika

Pro zpracování praktické části bakalářské práce byla zvolena kvalitativní výzkumná strategie, metoda dotazování a technika polostrukturovaného rozhovoru. Kvalitativní strategie byla zvolena s ohledem k cíli práce, který se zaměřuje na detaily z života svobodné matky. Hendl (2016) ke kvalitativnímu výzkumu dodává, že se jedná o výzkum, který je zaměřen na delší a intenzivnější kontakt se situací jedinců, kteří nám reflektují jejich každodenní působení. Tím nám poskytují integrovaný pohled na předmět výzkumu (Hendl, 2016).

3.1 Použité metody a techniky sběru dat

Pro bakalářskou práci byla použita metoda dotazování a technika polostrukturovaného rozhovoru. Výhodou metody dotazování je dle Lorence (2013) možnost bohaté interakce mezi tazatelem a respondentem. Dále autor dodává, že zde lze bezprostředně reagovat na vyřčené informace v daný moment, další výhodou můžeme spatřovat i v tom, že s rozvojem informačních technologií můžeme výzkum přenést na různé internetové platformy (Lorenc, ©2013).

Mioviský (2006) zmiňuje, že polostrukturovaný rozhovor kombinuje strukturovaný i nestrukturovaný styl rozhovoru, a tím nám nabízí výhody obou. Tazatel má při tomto typu rozhovoru předpřipravených pár otázek a témat, kterým se chce věnovat. Zbytek rozhovoru je postaven na individuálním přístupu k situaci respondenta. Tím poskytuje příležitost spontánního doptávání se ohledně témat, které se týkají konkrétního respondenta (Mioviský, ©2006).

Po stanovení okruhů témat a následném seznamu otázek k rozhovoru jsem provedla pilotáž, která podle Černého (2018) pomáhá odhalit chyby či nejasnosti, kterých se může tazatel nevědomky dopustit při stanovování otázek, které mohou být pro respondenta nesrozumitelné (Černý, ©2018).

Celý výzkum vznikl od prosince 2020 do února roku 2021 za zhoršující se pandemické situace Covid-19. Z tohoto důvodu byl celý výzkum přesunut do online prostředí, aby nedošlo k porušení vládních nařízení, týkající se zákazu setkávání.

Rozhovory probíhaly po předchozí emailové domluvě pomocí videohovorů přes aplikace Teams, Skype či telefonicky. Byl zde kladen velký důraz na možnost se přizpůsobit tomu,

co vyhovovalo konkrétní samoživitelce. Tato forma rozhovorů poskytovala možnost psát odpovědi žen současně, když probíhal rozhovor.

3.2 Vyhodnocování dat

Pro bakalářskou práci byla zvolena metoda zakotvené teorie. Pro analýzu dat byla dále zvolena metoda otevřeného kódování, jejímž cílem je dle Řeháčka a Hytycha (2013) vyhodnocení dat postupným vytvářením pojmů, které zachycují zkoumané události. Tyto pojmy zachycují nějakou myšlenku, jev či zkušenost (Řeháček, Hytych, 2013).

3.3 Výzkumný soubor

Vzhledem k cíli bakalářské práce byl výzkumný soubor stanoven na svobodné matky se závislými dětmi. Výzkumný rozhovor byl proveden dohromady s deseti komunikačními partnerkami. Pro výběr výzkumného souboru byla zvolena metoda snowball sampling, ke kterému Řehák (2018) doplňuje, že metoda spočívá v tom, že po vyhledání prvního kontaktu nás tento člověk odkáže na další členy dané skupiny či problematiky (Řehák, ©2018).

Prvním kontaktem byla svobodná matka z rodiny autorky, která poté poskytla další kontakty na ženy, které splňovaly kritéria pro výzkum bakalářské práce. Takto bylo postupováno, dokud nedošlo k nasycení vzorku, což v praxi znamená, že nové informace již nevedou k žádným změnám (Disman, 2011).

3.4 Etika výzkumu

Pokud se zaměříme na etickou stránku výzkumu, Hendl (2016) dodává, že zde hraje velice důležitou roli soukromí. Jen málo lidí se dokáže otevřít a ochotně sdělovat podrobnosti ze svého soukromého života, proto soukromí komunikačního partnera musí zůstat zachováno a mělo by být naší prioritou (Hendl, 2016).

Všem absolvovaným rozhovorům předcházelo úvodní slovo, kde byl představen výzkum a poskytnuty informace o tom, že se všemi poskytnutými informacemi bude zacházeno v naprosté anonymitě. Vzhledem k tomu, že se rozhovory konaly přes videohovor, došlo ihned k zaznamenávání výpovědí.

Hendl (2016) upozorňuje na emoční bezpečí, co se výzkumu týká. Mnohdy jde o velice citlivá témata, která se mohou týkat rozvodu, smrti nebo násilí. Výzkumník by měl být

připraven na takový moment, pokud jde o citlivé téma a měl by dát komunikačním partnerům příležitost se uvolnit, aby měli čas vysvětlit své pocity (Hendl, 2016).

Vzhledem k citlivosti tématu byly respondentky informovány i o možnosti, že mohou kdykoliv hovor pozastavit či předčasně ukončit, pokud by téma či situace byla stále příliš citlivá a bolestivá na to o tom mluvit.

V následující tabulce č. 2 byly dány dohromady všechny identifikační znaky, které byly zjištěny o respondentkách. Je zde uveden věk, zaměstnání, počet dětí, jak dlouho jsou svobodné a jaké jsou jejich bytové možnosti.

Tabulka 2- Základní identifikátory o respondentkách

Komunikační partnerka	Věk	Zaměstnání	Počet dětí	Stav svobodné matky	Bytová situace
KP- 1	38 let	Státní zaměstnanec	2 děti	7 let	Vlastní byt, hypotéka
KP- 2	45 let	Žena v domácnosti	1 dítě	7 let	Vlastní rodinný dům
KP- 3	35 let	Aktuálně nezaměstnaná	1 dítě	11 let	Nemá kde bydlet, dítě v péči prababičky
KP- 4	37 let	Dělnice	1 dítě	16 let	Podnájem
KP- 5	44 let	Prodavačka	2 děti	4 roky	Vlastní byt, hypotéka
KP- 6	42 let	Fakturantka	2 děti	5 let	Vlastní byt
KP- 7	45 let	Prodavačka	3 děti	3 roky	Městský byt
KP- 8	46 let	Moderátorka	2 děti	26 let	Vlastní byt, hypotéka
KP- 9	45 let	Státní zaměstnanec	1 dítě	12 let	Bydlení u rodičů
KP- 10	42 let	Aktuálně nezaměstnaná	4 děti	13 let	Byt

Zdroj: Vlastní výzkum

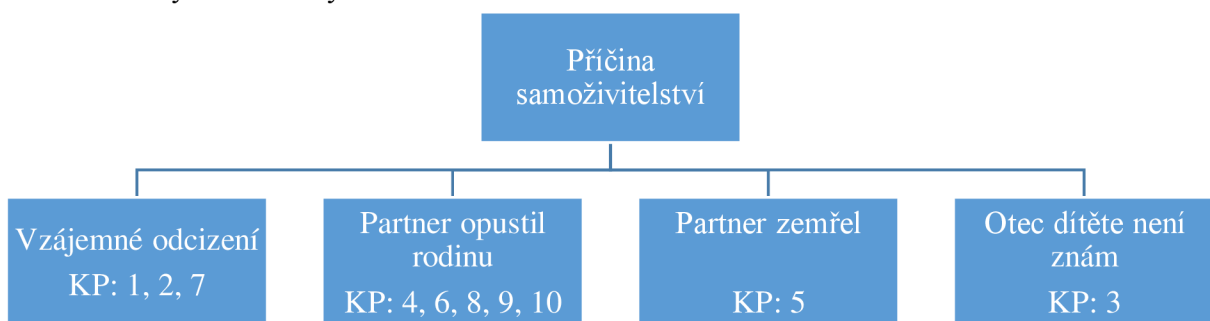
4 Výsledky

V této kapitole se nacházejí shrnuté a zhodnocené výsledky výzkumu, které byly získány pomocí polostrukturovaných rozhovorů.

Na základě otevřeného kódování byly vytvořeny významové jednotky, které byly následně rozděleny do následujících kategorií:

1. Příčina vzniku samoživitelství
2. Samoživitelství jako stigma/ Narážky na úkor samoživitelství
3. Vztah mezi dětmi a bývalým partnerem
4. Zkušenost se soudy, popř. OSPOD
5. Vztahová oblast: Rodina/ Přátelé/ Partner
6. Životní filozofie
7. Sociální pomoc
8. Situace Covid-19

První kategorií, kterou se zabývá tento výzkum, je samotná příčina toho, proč se ženy v tomto výzkumu staly samoživitelkami.

Obrázek 2-Příčina vzniku samoživitelství

Z obrázku 2 je očividné, že se příčiny samoživitelství různí, a to především ve vztahu s otcem dítěte. Nejčastější příčinou byla uváděna situace, kdy otec opustil rodinu, a to z mnoha různých se důvodů. Komunikační partnerka č.4 uvedla: „Byla to čistá zbabělost. Zabálil si věci a řekl mi, že se necítí jako otec.“, komunikační partnerka č.6 prožila situaci, kdy: „Můj manžel si našel o 15 let mladší přítelkyni, se kterou má nyní dítě, a od rodiny odešel.“. Naopak u komunikační partnerky č.9 bylo důvodem:

„Gamblerství ze strany manžela, o kterém jsem ale nevěděla a s tím i jeho související dluhy. Jsem šťastná, že odešel...“.

Dalším rozšířeným důvodem bylo i vzájemné odcizení, kde byly odpovědi žen v podstatě stejné, komunikační partnerka č.1 se vyjádřila takto: „Byli zde ze začátku časté hádky, ke konci manželství jsme se už spolu vůbec nebavili a vedlo to k tomu, že jsme měli oba svou domácnost.“. Komunikační partnerka č.2 uvedla: „Měli jsme oba rozličný pohled na svět, navíc nešlo o běžný vztah, ale pouze milenecký.“.

Zcela ojediněle se tohoto výzkumu zúčastnily i dvě ženy, které mají zcela odlišné příběhy o tom, jak se staly svobodnými matkami. Komunikační partnerka č.5: „Přítel onemocněl rakovinou plic v době, kdy jsem byla těhotná s naším druhým dítětem. Bohužel to šlo velice rychle a pár měsíců po porodu syna, kterého si přál, zemřel.“. Naopak komunikační partnerka č.3 vypověděla: „Víte, brala jsem nějaký čas drogy, na které jsem si občas musela vydělat sama sebou (myšleno prostitucí). To, že jsem vůbec těhotná, jsem zjistila sakra pozdě. Neměla jsem ani kde bydlet, natož mít dítě.“.

Další kategorie se zabývá tím, zda ženy berou samoživitelství jako stigma a zda se setkaly či setkávají s narážkami na úkor samoživitelství.

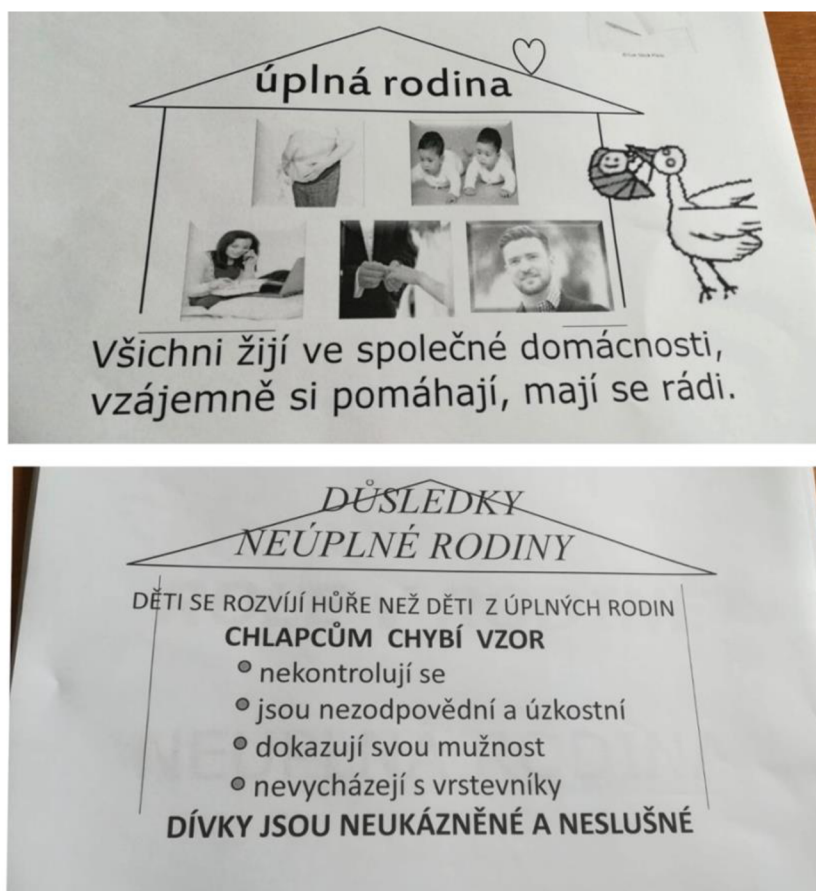

Obrázek 3- Samoživitelství jako stigma/ Narážky na úkor samoživitelství

Při rozhovorech bylo zjištěno, jak je vidět z obrázku 3, že většina žen sice nebere své postavení jako stigma, ale často se setkávají s narážkami na svou situaci. Proto by ani narážky v tomto výzkumu neměly být opomenuty. Nejčastější odpověď v tomto případě byla ta, že ženy své postavení nepocítují jako stigmatizující, ale s narážkami se setkávají neustále. Komunikační partnerka č.1 se vyjádřila: „...své postavení bych v žádném případě nepojmenovávala jako stigma. Vadí anebo mě spíš mrzí ty řeči ve smyslu, že jsem si pro každé dítě vybrala jiného tatínka.“. S tímto názorem lidí se setkaly i další

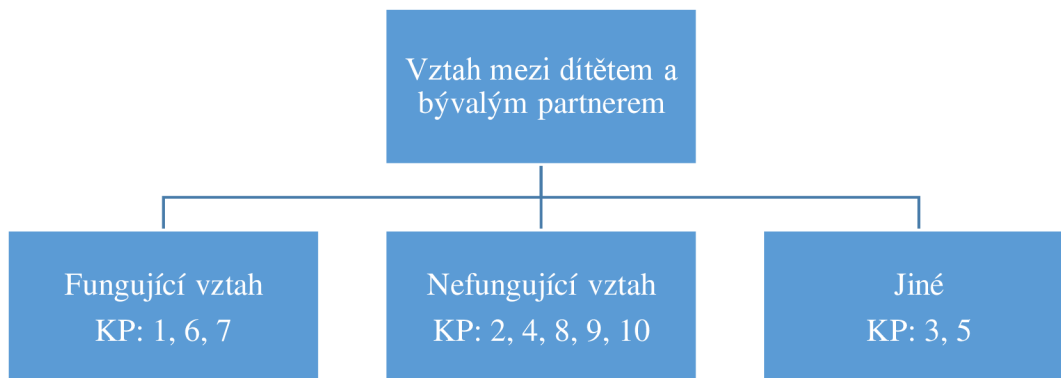
komunikační partnerky, které jsou v podobné situaci, například komunikační partnerka č.7 k tomuto tématu vypověděla „*Nejlepší jsou ty pohledy a narážky na to, když dáváte svoje třetí dítě do stejné školky, a už potřetí má moje dítě jiné příjmení než sourozenci... Mám to všem vysvětlovat? Nebo se radši rovnou omluvit za svůj výběr chlapů? (smích)*“. Komunikační partnerka č. 1 ještě k tomuto tématu doplnila: „*... vyslechla jsem si i to, že prý ženský jako jsem já dělají všechno tohle schválně, aby měli výživné, což je nejvíc směšná narážka, kterou jsem slyšela. Když si vybavím, jaké výživné mi od tatínků chodí, někde jsem udělala chybu (smích)*“.

Komunikační partnerky č.4, 6 a 10 vypověděly, že se setkávají s narážkami a své postavení berou jako stigma. Jejich výpověď se shoduje v tom, že si podle jejich okolí za svou situaci mohou zcela samy. Například svým výběrem partnerů, popřípadě je to jejich chyba, že si nedokázaly muže udržet. Komunikační partnerka č.4 pro tento výzkum poskytla obrázek 4, její dítě přineslo tyto dva papíry ze základní školy. Jedná se o učební materiál, který dětem vyhotovil učitel, jako naprosto otřesnou a opravdu stigmatizující ukázkou toho, jaký je očividně podle něj rozdíl mezi úplnou a neúplnou rodinou.

Obrázek 4- Poskytnutý učební materiál od KP č.4

Dále jsme se zaměřili na samotný vztah otce dítěte a dítětem, zda vztah funguje či nikoliv, a jestli partner platí povinné výživné, které bylo stanoveno soudem, či jaká je situace.

Obrázek 5- Vztah mezi dětmi a bývalým partnerem

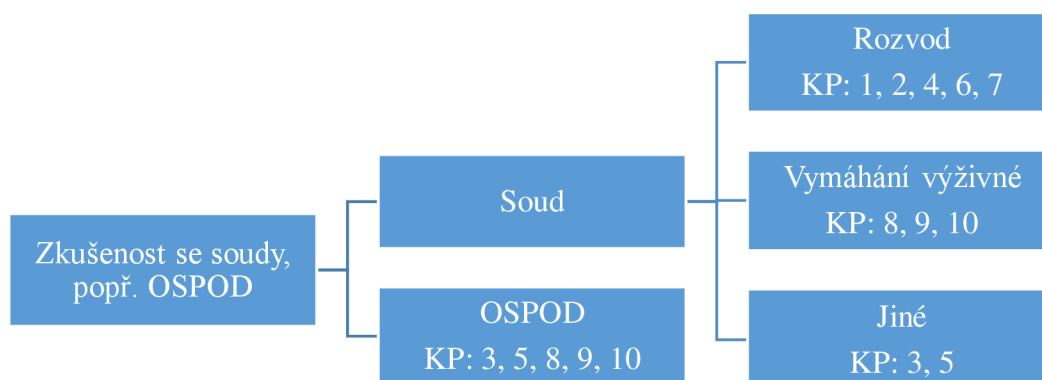
Z obrázku 5 je bohužel vidět, že většinou vztah mezi dítětem a otcem nefunguje. V případě komunikačních partnerek č. 2, 4, 8, 9, a 10 došlo po rozchodu či rozvodu k absolutnímu nezájmu ze strany otce o děti. Nutno podotknout, že jsou za to všechny uvedené komunikační partnerky raději, než kdyby si děti jejich otec nárokoval. Z uvedených pěti komunikačních partnerek, u kterých je nefungující vztah mezi otcem a dětmi, dostává měsíční alimenty pouze komunikační partnerka č.2. Komunikační partnerka č.4 dostává alimenty následovně „...dostávám podle toho, jak se vyspí a jakou má náladu“. Zbytek na dítě od partnera nedostává nic.

V případě komunikační partnerky č.3 je vyživovací povinnost nově stanovena soudem samotné matce, která musí měsíčně přispívat své babičce, která má syna v péči. Díky faktu, že matka neuvedla, kdo je otcem dítěte, nemohla být před tím nikomu dána vyživovací povinnost. V případě komunikační partnerky č.5 se zde nejedná o dávky vyživovací povinnosti, ale o tzv. sirotčí, které je dětem vypláceno.

Komunikační partnerky č. 1, 6 a 7 vypověděly, že vztah s otcem dítěte funguje, komunikační partnerka č. 7 vypověděla: „*Máme fungující vztah... my dva si sice nemůžeme přijít na jméno, ale přes děti si to nefiltrujeme. Je to furt táta a je v tom skvělý, takže když chce mít děti i mimo stanovení rozsudku, v klidu se domluvíme, to samé i když se to hodí jinak mě.*“. S tímto tvrzením se ztotožňují i výpovědi komunikačních partnerek č. 1 a 6. Tyto ženy zároveň nemají problém s dostáváním výživného a stojí si za tím, že je vše o vzájemné domluvě a zejména, tak aby vše bylo v nejlepším zájmu pro děti. Komunikační partnerka č. 1 jako jediná zmínila velice důležitý fakt, který v životě

svobodné matky hraje velkou roli: „*Myslím si, že mám velkou výhodu v tom, že když si děti vezmou jejich tatínci na víkend, tak mám asi jako jedna z mála luxus víkendu sama pro sebe a můžu dělat, co potřebuju, nebo taky nedělat pro jednou vůbec nic* (smích). *V létě to máme tak, že děti jedou ve stejný datum na prázdniny a já mám tak čas taky trochu dohnat sociální kontakt.*“.

Další kategorie se zaměřuje na zkušenost komunikačních partnerek se soudy a orgánem sociálně-právní ochrany dětí.

Obrázek 6- Zkušenost se soudy, popř. OSPOD

Z obrázku 6 je patrné, že všechny komunikační partnerky v tomto výzkumu mají zkušenost se soudy v kontextu tohoto tématu. Jedním z hlavních důvodů návštěvy soudu byl uveden samotný rozvod a určení vyživovací povinnosti. Jak již bylo zmíněno, tak se zde vyskytují časté případy, kdy otec částečně či vůbec neplnil vyživovací povinnost. Proto u komunikačních partnerek 8, 9, a 10 došlo k vymáhání vyživovací povinnosti soudní cestou.

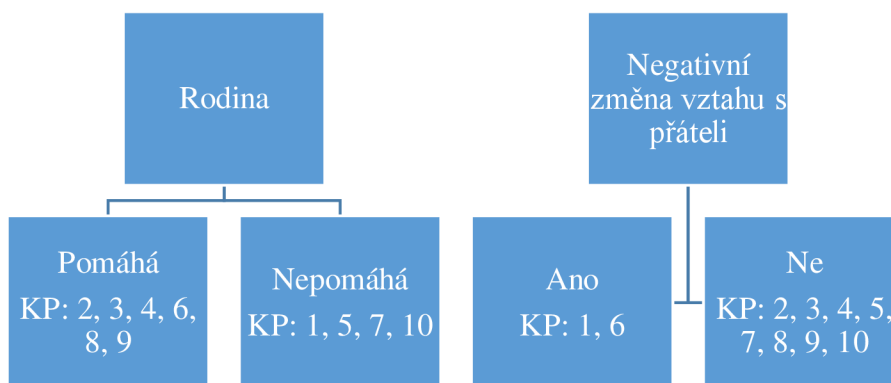
V případech, kdy šlo o rozvod, vypovídaly komunikační partnerky č. 1, 2, 4, 6 a 7 v podstatě stejně, a to tím způsobem, že šlo o poslední formalitu, kterou se následně vše rozhodlo. Komunikační partnerka č. 6 dodala: „*Rozvod byl vlastně fajn, prostě jsme se jen sešli a dohodli se na pravidlech hry, kterou jsme následně rozehráli... po vyhlášení rozsudku jsme si jako dva rozumní lidé podali ruce a dohodli na prvním předání dětí.*“.

Největší zkušenost se soudy má ovšem komunikační partnerka č.5, která řešila úmrtí svého partnera, se kterým měla dvě děti, ale nebyli sezdáni, což vše o to více zkomplikovalo a komunikační partnerka zde musela řešit spoustu formalit a problémů: „*Kvůli každému prdu jsem musela k soudu, ale kvůli fakt každému. Měla jsem pocit, že se*

nemohu ani pohnout, aniž by po mě někdo nechtěl potvrzení od soudu. Když už jsem myslela, že něco funguje, tak jsem se pletla.“.

V tomto výzkumu vypovědělo pět komunikačních partnerek, které mají nějakou zkušenost i s orgánem sociálně-právní ochrany dětí. Komunikační partnerka č.8 vypověděla: *„Zažila jsem z jejich stranu šikamu, potřebovala jsem pomoci s tím, jak mám postupovat, když mi (otec dítěte) neplatil výživné. Vyslechla si mě (sociální pracovnice) a řekla mi, že je vše moje chyba a strčila mi pár letáčků.“.* Komunikační partnerka č.9 vypověděla: *„Každé setkání s OSPOD bylo hrozné. Pouze jednou jsem požádala o zvýšení výživného a skončilo to tak, že do posudku pro soud napsala (sociální pracovnice), že jsou mé služby v práci nevhodné pro výchovu dítěte. Provedla mi doma kontrolu, kde kontrolovala i prach.“.* Naopak kladnou zkušenost s orgánem sociálně-právní ochrany dětí měla v minulosti komunikační partnerka č. 3, která měla nárok na příspěvky a dávky hmotné nouze. Vypověděla, že ji sociální pracovnice vše vysvětlila, a řekla jí o možnostech pomoci v situaci, kterou řešila.

V další části výzkumu bylo zaměřeno na vztahovou část komunikačních partnerek, a to s rodinou, přáteli a popřípadě novým partnerem. U rodiny jsme se zaměřili na to, zda v nejtěžším období rodina ženě pomohla, či nikoliv.

Obrázek 7- Vztahová oblast- Rodina/ Přátelé

Z obrázku 7 je viditelné, že většinově mají ženy podporu ve své rodině. Komunikační partnerka č. 4 například vypověděla: *„Hodně mi pomáhá moje maminka, která když nemůže, tak jí zastoupí má sestra, hodně si takto vypomáháme, abychom mohly fungovat.“.*

Komunikační partnerka č. 3 zažila situaci, kdy jako těhotná neměla kam jít, a proto se obrátila na svou babičku, která ji poskytla domov a kde mohla vychovávat svého syna.

Uznala, že ji opravdu pomáhala nejširší rodina i v případě, kdy začal chodit syn do školky, školy, byl nemocný, nebo chtěl mít kroužky a jiné volnočasové aktivity, které ona sama nemohla zajistit po finanční stránce, nebo musela chodit do práce či na nějaké brigády.

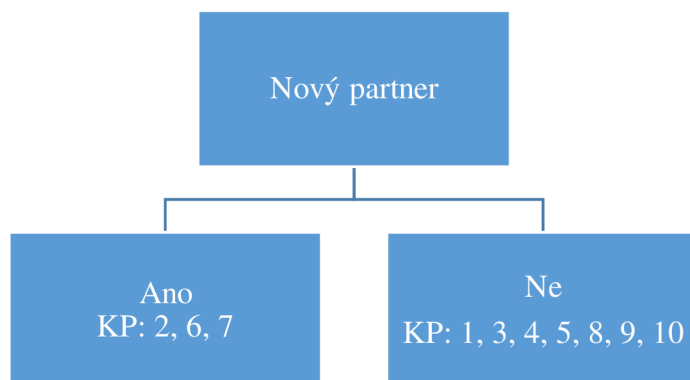
Jsou zde ale i příklady, kdy rodina stojí paradoxně proti ženě. Komunikační partnerka č.5 vypověděla: *„Já své rodiče již nemám a po přítelově smrti mě okamžitě jeho rodiče vyhodili z rodinného baráku i s dětmi. Ze dne na den potom, co jsem dořešila pohřeb jsem se neměla kam vrátit, a to opakuji, i s dětmi! A když jsem si potom našla bydlení, tak mi přišel dopis, jak mě stejní lidé, co mě s dětmi vyhodili na ulici, dávají k soudu za to, že jim prej údajně bráním v kontaktu s vnoučaty.“*. Komunikační partnerka č.10 také vypověděla, že nemá oporu ve své rodině, naopak se stará ještě o svého tatínka: *„Mám už jen tatínka, který je těžce nemocný, takže ke svým čtyřem dětem se starám ještě o něj, a to mám pět sourozenců, kteří od nás dali ruce pryč.“*.

V další části vztahové oblasti jsme se zaměřili na vztah s přáteli, zda došlo k zpretrhání těchto vazeb či naopak. Z obrázku 7. je dále patrné, že u většiny nedošlo k narušení přátelských vazeb, ale i tak se zde našlo pár výjimek, například komunikační partnerka č.1 vypověděla: *„Stala jsem se hodně nežádoucí v rodinách svých kamarádek, protože holky najednou viděly, že to všechno asi až moc dobře zvládám, a to jejich chlapy vytáčelo. Vyslechla jsem si i poznámky ve stylu ať si ze mě neberou holky příklad a podobně.“*.

Komunikační partnerka č.6 vypověděla v podobném smyslu: *„U kamarádů jsem se setkala s litostí, ale takovou, jak vám to až předhazují a je vám to nepříjemné, přitom já to vůbec neprožívala, když jsem byla s nimi. Následně mě začali zvat méně na akce, protože jsem přece svobodná matka, která určitě nemá hlídání a je unavená na to jít někam s kamarády. A to už vůbec nekomentuji naše společné přátele s ex, krásně se to vytřídilo po rozvodu, kdo za kým stál.“*.

Našli se zde ale také případy, kdy naopak komunikační partnerka po rozchodu s partnerem znovu navázala kontakt s rodinou a přáteli, které jí do té doby partner zakazoval. Například komunikační partnerka č.9 vypověděla: *„...naopak, získala jsem o hodně víc přátel, protože mi je můj bývalý partner zakazoval.“*.

V poslední části vztahové oblasti jsme se zaměřili na nového partnera, jestli jsou již nyní ženy spokojené v novém vztahu, nebo zda mají ženy po všech svých zkušenostech vůbec zájem jít do nového vztahu.

Obrázek 8- Vztahová oblast- Partner

Z obrázku 8 je patrné, že většina žen v tomto výzkumu nemá momentálně zájem o nového partnera. U většiny za to může zkušenost, kterou si tyto ženy prožily, jako například komunikační partnerka č. 1: „...*jsem takto spokojená, mám klid od toxického partnera, nemusím zkoumat něčí nálady a jestli jsem něco udělala špatně. O nikoho se nestarám, a hlavně už nikomu dalšímu nechci dělat pečovatelku.*“. Komunikační partnerky č. 9 a 4 se vyjádřily velice podobně, a to tak, že nikdo zatím nesplňuje pomyslnou laťku. Svou situaci shrnula i komunikační partnerka č. 5, která shrnula v podstatě slova všech žen, které jsou v tomto výzkumu po rozvodu a po koupi nemovitosti, ve které s dětmi žijí: „...*ale no tak, kdo by chtěl samoživitelku s malýma dětma a hypotékou?* (smích)“.

Naopak komunikační partnerky č. 2, 6 a 7 by si přály nového partnera. Komunikační partnerka č. 2 si v předchozích vztazích prošla domácím násilím, nicméně na muže nezanevřela a o novém partnerovi se vyjádřila následovně: „...*po tom, čím jsem si prošla bych si dnes přála fajn partáka do života, který by byl lepším životním partákem pro mě, a ještě lepším tátou pro mé děti, než je jejich biologický.*“.

U zbylých komunikačních partnerek č. 6 a 7 bylo zjištěno, že již nového partnera mají, nicméně obě komunikační partnerky si udržují určitý odstup a neplánují sestěhování se a podobné velké kroky.

V návaznosti na všechny prožité náročné situace a těžké zkoušky v životě žen jsme se zaměřili na postoj komunikačních partnerek v tomto výzkumu vůči alternativním životním filozofiím. Zda je žena věřící, či hledá podporu v ezoterice, kartách, kyvadlu nebo je realista.

Obrázek 9- Životní filozofie

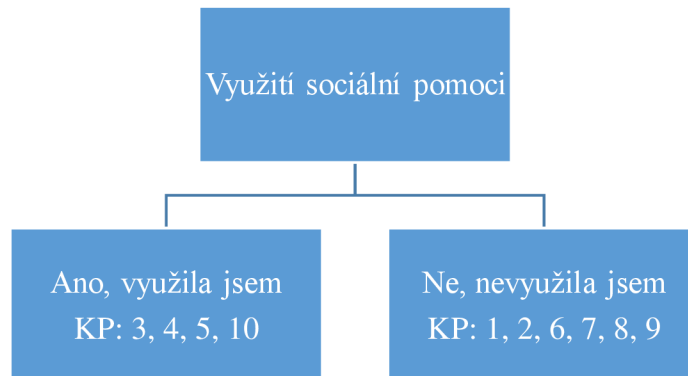
Z obrázku 9 vychází, že všechny ženy v tomto výzkumu se shodly na tom, že jsou realistky. Komunikační partnerka č.9 vypověděla: „...*jsem takový realista, že se propadám kotníky do země (smích)*“.

Spousta žen v tomto výzkumu prošla opravdu těžkými situacemi, které jim daly neskutečně silné lekce v tom, jak se postavit na své nohy i s malými dětmi. Komunikační partnerka č.5 vypověděla: „*Realista! Jedinému, komu mohu věřit jsem já sama, žádné kyvadlo za mě nepůjde do práce a nevychová děti. Když mi umřel partner, spadlo na mě tolik povinností, že jsem ani nestačila brečet, byla jsem jak kdyby v úsporném režimu a jela na autopilota, protože pár měsíců před Honzovou (zesnulý partner) smrtí se nám narodil syn... neměla jsem prostor na to truchlit, natož modlit se nebo se ptát karet.*“.

Komunikační partnerka č.1 řekla: „...*do teď jsem si ani neuvědomila, jak moc mě to posílilo. Já ani nevěděla, co všechno mě čeká a jak těžké to budu mít po rozvodu. Cítila jsem jen neskutečnou fyzickou tíhu být s tím člověkem (bývalý manžel) ve vztahu, ale jakmile se vyřešilo mé vlastní bydlení a byli jsme pryč, cítila jsem volnost, svobodu a byla šťastná.*“.

Stejně tak, jako se všechny ženy v tomto výzkumu shodly na tom, že jsou po všech zkušenostech realistkami, tak také všechny vypověděly, že jediným hnacím motorem, který je opravdu poháněl, byly vždy jejich děti.

Neodmyslitelnou částí výzkumu je i část zaměřená na sociální práci, a to konkrétně na využití sociální pomoci.

Obrázek 10- Sociální pomoc

Z obrázku 10 je očividné, že je zde velká část žen, které využily, nebo se pokusily využít sociální pomoci. Komunikační partnerka č.5: „...*snažila jsem se, ale vše trvalo strašně dlouho a kvůli všemu milion papírů. Nechtěli mi uznat ani sirotčí důchod pro děti, kvůli tomu, že jsme nebyli sezdání.*“. Jednu z nejsložitějších situací zažila komunikační partnerka č.10, která byla nucena díky nepříznivé životní situaci jít na 9 měsíců do azylového domu pro matky s dětmi. Komunikační partnerka využila dávek hmotné nouze, a to konkrétně mimořádnou okamžitou pomoc, nyní dostává příspěvek na živobytí. V minulosti tato partnerka vypověděla, že využila i příspěvek na děti a některé další dávky, které si již nevybavuje. Komunikační partnerka č.3 vypověděla, že měla také nárok na dávky hmotné nouze, které ji představila sociální pracovnice, ale již si nepamatuje, co a kdy využila, ale s variantou sociální pomoci byla velice spokojená.

Celý výzkum vznikl za zhoršující se pandemické situace Covid-19. Proto i tato skutečnost by měla být zakomponována do tohoto výzkumu. Konkrétněji jsme se zaměřili na situaci žen v době Covid-19, jak je tato doba zasáhla či nikoliv.

Obrázek 11- Situace Covid-19

Je důležité připomenout, že tato situace zasáhla každého. Z obrázku 11 je patrné, že každou ženu a její rodinu tato nelehká situace zasáhla, někoho méně, někoho více. Komunikační partnerka č.2: „...více v zaměstnání, více starostí s distanční výukou, více strachu o nemocnost celé rodiny.“ Komunikační partnerka č.1 ještě doplnila: „Díky práci u státní správy se nic nezměnilo jen je průšvih, že mám syna doma a tím vzrostly povinnosti, a hlavně vyšší výdaje.“

Bohužel jsou zde i případy, kdy tato doba a nevyzpytatelná situace připravila ženy o práci, jako například komunikační partnerku č.8: „...jsem OSVČ a působím v kultuře, takže absolutní stopka platu. Neměli jsme ani Vánoce, díky přátelům jsme měli rybu a salát, ale nebylo na cukroví, strom ani dárky.“

Nejfatálněji tato situace zasáhla komunikační partnerku č.10, která přišla o práci v návaznosti na plošné uzavírání školek, do kterých jedna z dcer chodila a bylo tak vyřešené její hlídání. Komunikační partnerka tak skončila na úřadu práce. Díky distanční výuce vzrostly všechny účty a s tím i dluh, který již komunikační partnerka měla u majitele bytu. Vzhledem k tomu, že se stará krom dětí i o svého těžce nemocného otce, za kterého platí výdaje ohledně péče či zdravotnických pomůcek, tak se partnerka dostala do situace, kdy ji po zaplacení všech nutností zbylo 1100 Kč- „... a to nebýt chození na plazmu (darování plazmy za peníze), tak nemám ani těch 700 Kč plus nebýt maminek samoživitelek, které si pomáhají vzájemně, tak nemám pro děti oblečení. Už léta od doby,

co jsem byla v azylu jsem na facebookové skupině pro samoživitelky a jsem v Klubu svobodných matek, kde si ženy opravdu pomáhají.“.

Žádná z komunikačních partnerek nevyužila dávku MOP-Covid-19. Část o této možnosti nevěděla, nebo na ni vůbec nedosáhly.

5 Diskuse

Pro výzkum byla zvolena kvalitativní strategie, metoda dotazování a technika polostrukturovaného rozhovoru. Prostřednictvím otevřeného kódování se z výpovědí komunikačních partnerek vytvořily kódy, které byly poté rozděleny do jednotlivých kategorií. Celkem bylo vytvořeno osm kategorií: Příčina vzniku samoživitelství, samoživitelství jako stigma/ narážky na úkor samoživitelství, vztah mezi dětmi a bývalým partnerem, zkušenost se soudy, popř. OSPOD, vztahová oblast: Rodina/ Přátelé/ Partner, životní filozofie, sociální pomoc, situace Covid-19. Všechny kategorie byly zobrazeny pomocí grafů a následně vyhodnoceny.

Cílem bakalářské práce bylo zmapování pozitiv a úskalí života svobodných matek s nezletilými dětmi, a zjištění možností pomoci z pohledu sociální práce. Na základě výzkumných cílů byly stanoveny dvě výzkumné otázky: „*Jaká jsou pozitiva života svobodných matek?*“ a „*Jaká jsou negativa života svobodných matek?*“

5.1 Diskuse výsledků

Hubartová et al. (2012) osamělé mateřství rozčlenila podle příčin a okolností, které vedly k tomu, že se ženy staly samoživitelkami. Tyto příčiny se odlišují na základě problémů, kterými mohou být například rozpad či rozvod manželství, dítě, které se narodilo mimo uzavřený manželský vztah či ovdovění. Ohledně ovdovění a podobných náhlých událostí, které nebyly volbou žen a nemohly je tak ovlivnit, pracuje Ševeček (2016) s označením žen jako: Nedobrovolně svobodné matky. Příčiny vzniku samoživitelství se v tomto výzkumu střídaly. Z rozhovorů s komunikačními partnerkami vyšly čtyři různé příčiny vzniku stavu svobodné matky. Nejčastější příčinou, kterou vypovědělo pět svobodných matek byla situace, kdy otec dítěte opustil rodinu. Byly zde uváděny motivace, kdy se otec dítěte necítil být otcem, či odešel za svou mladší ženou. Byl zde i případ toho, kdy komunikační partnerka byla utajovanou partnerkou muže, který se po oznámení těhotenství vrátil ke své manželce. Další častou příčinou, kterou vypověděly tři komunikační partnerky bylo vzájemné odcizení partnerů a následný rozvod, který popisuje jako další příčinu Hubartová et al. (2012). Předposlední příčinou v tomto výzkumu byla situace, kdy se dítě narodilo mimo uzavřený manželský vztah dle Hubartové et al. (2012) s tím, že matka neznala otce dítěte a nemohlo tak dojít ani k zapsání do rodného listu. Bohužel se zde v tomto výzkumu objevila i příčina popisovaná Ševečkem (2016), a to náhlým onemocněním a následnou smrtí partnera.

Janebová (2020) poukazuje na genderové role žen, které když ženy nenaplní automaticky, tak je něco špatně na jejich straně. Ženám je potom vyčítán samotný výběr partnera, že si ho žena nedokázala udržet atp. Mertl (2017) v tomto kontextu poukazuje na stigmatizaci těchto žen i v tom, jak jsou odsuzovány za svá rozhodnutí v každém směru, který udělají a jak se rozhodnou. S tímto se ztotožňuje většina komunikačních partnerek v tomto výzkumu. Konkrétně sedm z deseti žen v tomto výzkumu své postavení nebere jako stigma, ale devět z deseti žen zažívá nemístné narážky na své postavení svobodné matky. Tyto ženy zažívají nepochopitelné narážky a poznámky, které představila již zmíněná Janebová (2020) o tom, jak špatné jsou ony samotné, když si nezvládnou udržet muže, nebo je jim vyčítán jejich samotný výběr mužů. Tři komunikační partnerky své postavení berou jako stigma dle Mertla (2017) a pociťují, že každé jejich rozhodnutí je v podstatě špatně, protože jim to společnost za špatné má. Pouze jedna komunikační partnerka uvedla, že své postavení nebere jako stigma, a s narážkami se taktéž nesetkala.

Tím, s kým po rozvodu zůstávají děti je podle ČSÚ (2013b) z 81% vždy žena. Tato žena je poté z části závislá na výživném od bývalého partnera, jemuž tím dle Novotné (2020) vzniká povinnost zajistit základní potřeby pro život. Dále je také velice důležitý samotný vztah mezi dítětem a jeho otcem, dle Černé (2010) matce klesá během prvního roku po rozvodu životní standard o 75 %, zatímco muži nikoliv. I tak bylo ve výzkumu zjištěno, že u pěti komunikačních partnerek není fungující vztah s otcem dítěte, a z toho pouze dvě dostávají sporadicky nějaké výživné. Pouze u tří komunikačních partnerek bylo zjištěno, že vztah s otcem dítěte je fungující, a tyto ženy dostávají výživné v uvedené datum, každý měsíc. Také je velice důležité zmínit, že tyto ženy mají poté občas i čas samy pro sebe, který je obzvlášť pro svobodné matky tak důležitý a potřebný. U posledních dvou komunikačních partnerek bohužel nemůže docházet ke kontaktu s otcem dítěte, vzhledem k životním událostem.

V návaznosti na již zmíněnou vyživovací povinnost bylo zmíněno nedodržování této povinnosti čili zanedbání povinné vyživovací povinnosti, a to podle zákona č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, §196- Zanedbání povinné výživy. K soudu ohledně stanovení vyživovací povinnosti či samotného rozvodu muselo jít osm z deseti komunikačních partnerek, z toho v kontextu zanedbání povinné vyživovací povinnosti musely jít znovu k soudu tři komunikační partnerky. Zbylé dvě komunikační partnerky zde řešily v prvním případě: dědické řízení po úmrtí partnera a další formality spojené s touto událostí.

V druhém případě se během výzkumu odehrálo to, že samotná komunikační partnerka dostala vyživovací povinnost vůči své babičce, která dostala jejího syna do péče. V tomto výzkumu vypovědělo také pět komunikačních partnerek, které měly zkušenost s orgánem sociálně-právní ochrany dětí, v jejichž zájmu je ochrana nezletilých dětí. Sociální pracovník zde musí mít vzdělání, které je podřízeno zákonu č. 108/2006 Sb., o sociálních službách. Díky výzkumu bylo zjištěno, že dvě komunikační partnerky nebyly spokojené s prací sociálních pracovníků OSPOD. Komunikační partnerky zde mluvily o šikaně a podjatosti ze strany sociálních pracovníků. Zbylé tři ženy byly naopak spokojené s prací OSPOD i podanými informacemi na tomto oddělení.

Pokud se dle Pavéskové (2018) zaměříme na zacházení okolí se svobodnými matkami, opět zde vyplývá, že část bude dávat vše za vinu samoživitelce, která měla tušit, koho si bere, nebo ji většina nařkne z toho, že selhala ve své roli a ve svém postavení v tradiční rodině. V tomto případě jsme se zaměřili na vztah rodiny a přátel vůči samoživitelce. Díky výzkumu bylo zjištěno, že ačkoliv bychom si mohli myslet, že nejbližší rodina bude stát za ženou, není tomu vždy tak. Ve čtyřech případech vypověděly komunikační partnerky tak, že je rodina odsoudila, a v jednom případě i vystěhovala s dětmi z rodinného baráku. U zbylých žen rodina pomáhá a žena tak může chodit do práce, popřípadě má možnost si i odpočinout. Co se týká přátel, tak ve dvou případech ženy vypověděly tak, že se jejich vztah změnil. V prvním případě žena zvládala až moc dobře svou situaci podle partnerů kamarádek, a tak se stala terčem, aby náhodou nemotivovala své kamarádky k podobnému kroku, jako je ukončení nefungujícího manželství. Zde argumentuje Janebová (2020) tím, že pokud žena přestane být závislá na muži, převezme úplně novou roli, a to být autoritou pro děti, stane se nežádoucím terčem pro spoustu lidí: v tomto případě pro partnery kamarádek. V návaznosti na Janebovou (2020) bylo dále z výzkumu zjištěno, že sedm komunikačních partnerek prozatím nemá zájem o nového partnera po všech zkušenostech a pouze tři komunikační partnerky zájem mají. Ženy zde argumentovaly ve smyslu, že už nechtějí být pečovatelky a starat se o muže, přesně jak psala Janebová (2020) v rozdělení genderových rolí žen na identitu ženy vůči mužům a identitu ženy jako pečovatelky.

Svobodné matky jsou ženy, které jsou ohrožené nespočty nástrah, mezi kterými poukazuje Matera (2011) především na zdravotní stav svobodných matek, které jsou mnohem náchylnější než matky, které mají oporu v druhém rodiči. Svobodné matky podléhají mnohem většímu stresu a mnohdy celkové absenci odpočinku a volného času.

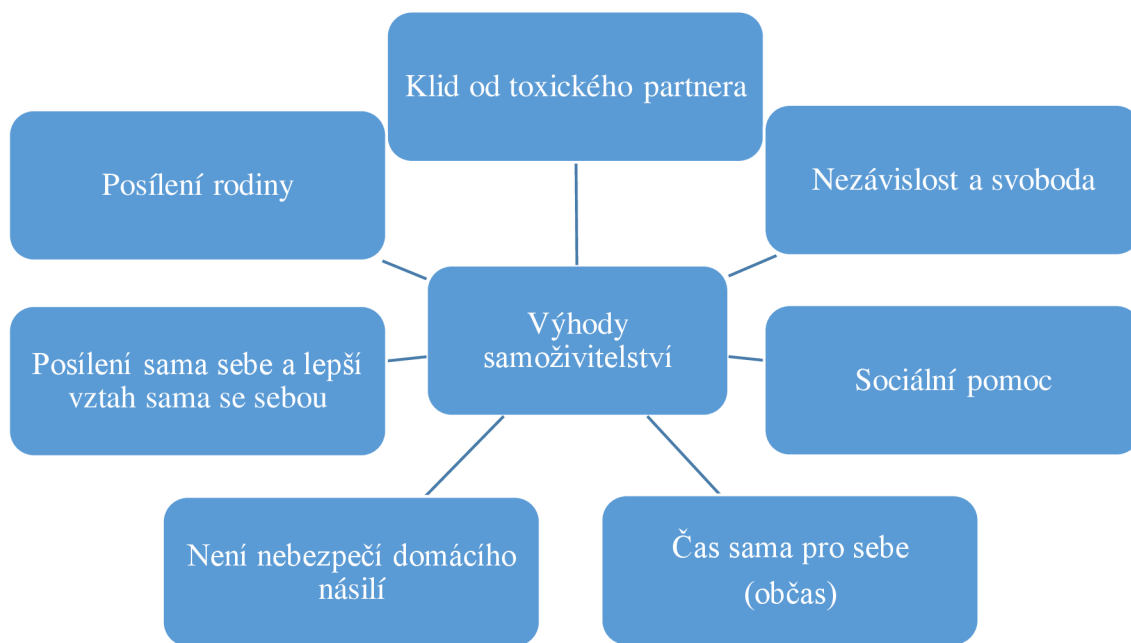
Navíc Hassmanová Marhánková (2011) upozorňuje na fakt, že svobodné matky čelí stále rostoucím nákladům a směsici vzájemně propletených specifík znevýhodnění, a tím se řadí ke skupinám lidí, kteří jsou nejvíce ohroženi nezaměstnaností a chudobou. Proto výsledek výzkumu, kdy všechny komunikační partnerky jsou realistkami, nebyl tak překvapující. Jsou to ženy, které se mohou spolehnout čistě jen samy na sebe, protože se v mnohých případech nemají na koho obrátit a musí těmto všem nástrahám čelit samotné.

Hovorková (2019) připomíná, že život svobodné matky s dítětem je velice těžký, navíc pokud je tato žena odkázaná pouze na jeden příjem. Systém sociální podpory našeho státu myslí na takové případy a poskytuje těmto rodinám pomoc. Z výzkumu vyšlo, že dávky sociální pomoci či sociální poradenství využily čtyři komunikační partnerky, z toho jedna pouze sociální poradenství. Šlo převážně o využití dávek hmotné nouze a v jednom případě i využití pomoci spojené s tzv. sirotčím pro děti zesnulého otce. Zbytek komunikačních partnerek nepotřeboval využít dávky státní sociální pomoci.

Podle Alona et al. (2020) se celosvětová pandemie Covid-19 dotkla každého nějakým způsobem. Samoživitelky patří již dlouho do skupiny nejvíce ohrožené chudobou dle Hassmanové Marhánkové (2011) a tato doba jim nepomáhá, pokud jsou na vše samotné. Krize Covid-19 zahrnuje rozsáhlé uzavírání škol a školek, z čehož vyplývá, že děti zůstávají doma, kde je potřeba se o ně postarat. Díky tomuto výzkumu došlo k bezprostřednímu kontaktování svobodných matek a zjištění, jak je prozatím Covid-19 zasáhl a jak svou situaci zhodnocují. Z výzkumu vyšlo, že šest komunikačních partnerek svou situaci zhodnotily tak, že je prozatím tato krize mírně zasáhla. Stále mají práci, jen je situace náročnější ohledně dětí a zavřených škol a školek. Naopak čtyři komunikační partnerky svou situaci zhodnotily fatálně. U jedné svobodné matky došlo k rapidnímu snížení platu, další svobodné matce hrozila výpověď. U zbylých dvou komunikačních partnerek došlo k úplné ztrátě zaměstnání a u jedné z nich i k hrozící ztrátě domova, z důvodu neschopnosti splácet dluh na nájemném.

Díky výzkumu bylo potvrzeno, že život svobodné matky je složitější, než u kompletních rodin, nicméně i zde se dají najít jak negativa, tak pozitiva. Výpovědi svobodných matek závisí na individuálním přístupu a osobnosti každé z těchto žen, na osobních preferencích, ale zejména i možnostech, které tyto ženy individuálně mají.

V níže uvedeném obrázku 12. jsou vyobrazena všechna pozitiva života svobodné matky, která byly zjištěna pomocí tohoto výzkumu.

Obrázek 12- Výhody samoživitelství

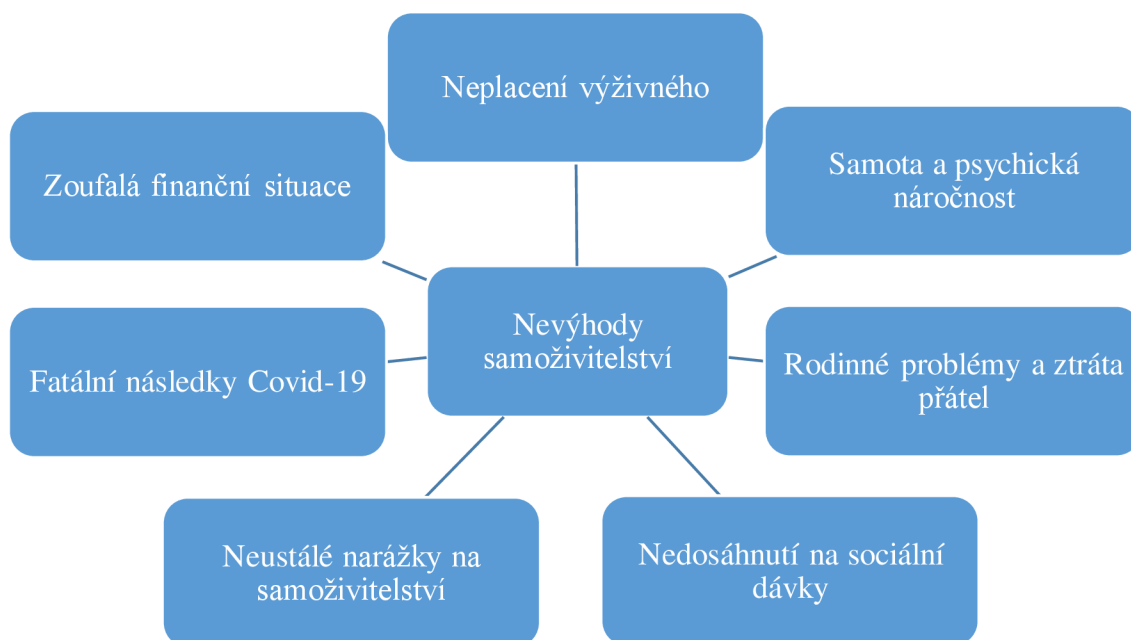
Pro svobodné matky je a bude na prvním místě vždy jejich dítě a s tímto přístupem tyto ženy také jednají. Pro tyto ženy jsou jejich děti hnacím motorem, jak mi každá z komunikačních partnerek řekla. Proto je pro ně nejdůležitější klidné prostředí domova, kde mohou jejich děti vyrůstat a kam se mohou vždy vracet, bez jakéhokoliv stresu a hádek, které si mohli prožít v jejich původním domově.

Samozřejmě není vše čistě jen o dětech, ale i tyto samotné ženy potřebují klidný domov, kam se i ony budou vracet bez jakéhokoliv stresu z jejich toxického partnera, nefungujícího vztahu, hádek, či dokonce z hrozby domácího násilí, kterému jedna z komunikačních partnerek čelila. Tyto ženy udělaly, nebo byly donuceny okolnostmi udělat, velký krok do neznáma a čelit tak těžkým výzvám, na které byly často samy. Velkým pozitivem na tom všem je pocit nezávislosti a svobody, možnost dělat si věci, jak chtějí a na nikoho se neorientovat, posílení samy sebe a získání lepšího vztahu k sobě samotné. Velké pozitivum pro mnohé z nich je i možnost využití času sama pro sebe,

pokud tuto možnost mají. Pro část komunikačních partnerek bylo velkým pozitivem i státní sociální pomoc v nejhroších chvílích, které prožily.

Každá z komunikačních partnerek měla jiné zkušenosti, některé z nich měly špatnou zkušenost se sociálními pracovníci, soudy a tuto zkušenost hodnotily jak negativně, tak pozitivně. Pokud bychom se zaměřili na sociální pomoc, tak i zde se názory komunikačních partnerek rozcházel. Vždy je důležité zde myslet na individuálnost těchto zkušeností a připomenout si, že každá z těchto žen byla v jiné situaci.

Na níže uvedeném obrázku 13. jsou vyobrazena všechna negativa života svobodné matky, která byly zjištěna pomocí tohoto výzkumu.

Obrázek 13- Nevýhody samoživitelství

U svobodných matek bylo nejčastěji zmiňované negativum to týkající se finanční situace, která je pro tyto ženy opravdu zásadní. Ženy často dostávají velice malé nebo v pár případech vůbec žádné výživné, které by jim mnohdy velice pomohlo od fatálních následků. Často se tyto ženy vyskytují na pomyslné hranici toho, zda jim peníze budou stačit, či nikoliv, a mnohdy tato situace zapříčiňuje to, že jsou na hranici také toho, že nedosáhnou na sociální podporu. Neustálé přemýšlení nad finanční situací a faktem, aby zejména uživily své děti také zapříčiňuje to, že si nemohou dovolit žádný soukromý život.

Navíc absence volného času zapříčiňuje neustálé vzdalování se přátelům a možné odreagování se od stresu. Bohužel se zde objevovaly případy i toho, kdy samotná rodina svobodnou matku odepsala a nepomohla jí v nejhorších chvílích života. To celé ještě za přítomnosti neustálých narážek, poznámek a úšklebků na konto ženy, že si dovolila stát se svobodnou matkou, i když mnohdy neměla na vybranou. Toto vše zapříčiňuje fakt, že si poté svobodná matka připadá osamělá, zoufalá a psychicky vyčerpaná ze situace, ve které se mnohdy ocitla bez jakéhokoliv jejího zavinění. Bohužel tomuto absolutně nenapomohl ani Covid-19, který naopak u většiny situací ještě zhoršil.

6 Závěr

Cílem bakalářské práce bylo zmapování pozitiv a úskalí života svobodných matek s nezletilými dětmi a zjištění možností pomoci z pohledu sociální práce. Na základě výzkumných cílů byly stanoveny dvě výzkumné otázky: „*Jaká jsou pozitiva života svobodných matek?*“ a „*Jaká jsou negativa života svobodných matek?*“

Pro dosažení cíle byla zvolena kvalitativní strategie a využita technika polostrukturovaného rozhovoru. Rozhovorů se zúčastnilo 10 komunikačních partnerek, které byly splňovaly kritéria. Komunikační partnerky byly vybrány pomocí metody snowball sampling, která se vzhledem k počtu svobodných matek zdála nejvhodnější. Získaná data byla vyhodnocena pomocí metody otevřeného kódování na základě, kterého bylo vytvořeno osm kategorií:

1. Příčina vzniku samoživitelství
2. Samoživitelství jako stigma/ Narážky na úkor samoživitelství
3. Vztah mezi dětmi a bývalým partnerem
4. Zkušenost se soudy, popř. OSPOD
5. Vztahová oblast: Rodina/ Přátelé/ Partner
6. Životní filozofie
7. Sociální pomoc
8. Situace Covid-19

Výzkumem bylo zjištěno, že život svobodné matky je složitější než u kompletních rodin, nicméně i zde se dají najít jak negativa, tak pozitiva. Z výzkumu vyplývá, že nejčastějším zmiňovaným pozitivem je nezávislost a svoboda, možnost svobodně se rozhodovat a nemuset se nikomu podřizovat. Dalším častým pozitivem bylo posílení rodiny a rodinných vztahů, posílení sebe samotné a získání tak lepšího a zdravějšího vztahu k sobě samé. Velkým pozitivem pro část svobodných matek, kterých se to týkalo, je i klid od toxického partnera, či samotného toxického vztahu, absence hádek s partnerem a žádné riziko domácího násilí, které v tomto výzkumu také zaznělo. Jako další zmiňované pozitivum pro část svobodných matek je i možnost státní sociální podpory, kterou část

komunikačních partnerek využila. Naopak nejvíce negativ směřovalo k žalostné finanční situaci svobodných matek, kterou musí tyto ženy mnohdy řešit samotné, kvůli nedostávání tzv. výživného od otce dítěte. Paradoxně se bohužel často stává, že tyto ženy ani nedosáhnou, nebo nesplní podmínky pro nárok na dávky sociální pomoci, nebo se setkají s arogantním přístupem sociálních pracovníků a už je nechtějí dále obtěžovat svými problémy. Jako další negativum je hojně zmiňovaná samota a psychická náročnost bytí v takové nejistotě, ve které často žijí svobodné matky. Často se také stává, že si nemají komu postěžovat, nebo nemají nikoho, kdo by jim pomohl, protože se k nim rodina a přátelé otočí zády. Tomu nenapomáhají ani neustále narážky a poznámky na úkor samotného samoživitelství, i když žena mnohdy neměla na vybranou, jestli se stát či nestát svobodnou matkou. Bohužel těmto negativům nepomáhá ani situace ohledně Covid-19, který spoustu věcí ještě zhoršil. Ženy se tak často ocitly se srážkou z již tak malé mzdy, s pohrůžkou výpovědi nebo opravdu dostaly výpověď, což je pro svobodnou matku fatální.

Bakalářská práce by mohla být použita jako studijní či komparativní materiál. Výsledky práce by také mohly být použity pro další výzkumy, které by mohly být zaměřené na zlepšení a rozšíření pomoci pro svobodné matky. Navíc tato bakalářská práce sleduje situaci svobodných matek na začátku a během pandemické situace Covid-19 v letech 2020/2021. Práce by tak mohla sloužit pro budoucí výzkum toho, jak svobodné matky zvládly právě tuto krizi.

7 Seznam literatury

1. ALON, T., et al., © 2020. *The impact of covid-19 on gender equality* [online]. Cambridge: NBER [cit. 2021-01-15]. Dostupné z: <http://www.nber.org/papers/w26947>.
2. BENEŠOVÁ, I., 2015. *Single matky jako součást alternativních forem rodinného soužití*. Olomouc. Bakalářská práce. Univerzita Palackého v Olomouci, Cyrilometodějská teologická fakulta.
3. BLACKSTONE, A., © 2014. Childless... or Childfree? *Time Inc.* 13 (4), 68-70, doi: [10.1177/1536504214558221](https://doi.org/10.1177/1536504214558221).
4. ČERNÁ, M., 2010. Ženy a chudoba. In: KUBÁLKOVÁ, P., WENNERHOLM ČÁSLAVSKÁ, T. (eds.). *Ženy a česká společnost: Hodnocení implementace Pekingské akční platformy na národní a mezinárodní úrovni (Peking + 15)*. Otevřená společnost o.p.s.: Centrum ProEquality, s. 1-6. ISBN 978-80-87110-19-5.
5. ČERNÝ, P., © 2018. *Jak na výzkum – 2. část: Vytvoření dotazníku a pilotáž* [online]. Praha: i-dotazník s.r.o [cit. 2020-11-05]. Dostupné z: <https://www.i-dotaznik.cz>.
6. ČSSZ, © 2020. *Ošetřovné* [online]. Praha: ČSSZ [cit. 2021-01-10]. Dostupné z: <https://www.cssz.cz/web/cz>.
7. ČSSZ, © 2021. *Peněžitá pomoc v mateřství* [online]. Praha: ČSSZ [cit. 2021-01-10]. Dostupné z: <https://www.cssz.cz/web/cz>.
8. ČSÚ, © 2013a. *Téměř v pětině rodinných domácností žijí závislé děti jen s jedním rodičem* [online]. Praha: ČSÚ [cit. 2020-11-15]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/csu/czso/domov>.
9. ČSÚ, © 2013b. *Jaké je složení domácností v ČR?* [online]. Praha: ČSÚ [cit. 2020-11-15]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/csu/czso/domov>.
10. ČSÚ, © 2015a. *Nejohroženější jsou neúplné rodiny* [online]. Praha: ČSÚ [cit. 2020-11-25]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/csu/czso/domov>.
11. ČSÚ, © 2015b. *Samoživitelky: Jak žijí a za co utrácejí u nás a v Evropě?* [online]. Praha: ČSÚ [cit. 2020-11-23]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/csu/czso/domov>.
12. DISMAN, M., 2011. *Jak se vyrábí sociologická znalost: příručka pro uživatele*. 4. vydání. Praha: Karolinum. 374 s. ISBN 978-80-246-1966-8.

13. EK, © 2017. *Rozdíly v platech mužů a žen v České republice* [online]. Brusel: European commission [cit. 2020-12-23]. Dostupné z: <https://ec.europa.eu/eurostat>.
14. HASSMANOVÁ MARHÁNKOVÁ, J., © 2011. *Matky samoživitelky a jejich situace v České republice. „Sandwichová generace“ – kombinování práce a péče o závislé členy rodiny (děti a seniory)* [online]. Praha: Gender Studies [cit. 2020-12-23]. Dostupné z: https://genderstudies.cz/download/samozivitelky_sendwichova.pdf.
15. HAŠKOVÁ, H., 2009. *Fenomén bezdětnosti*. Praha: Sociologické nakladatelství (SLON). 123-131 s. ISBN 978-80-7419-020-9.
16. HENDL, J., 2016. *Kvalitativní výzkum: základní metody a aplikace*. 4. vydání. Praha: Portál. 440 s. ISBN 978-80-0982-9.
17. HOVORKOVÁ, K., © 2019. *Přehled: Na jaké dávky máte nárok a kde je hranice výdělku, abyste o ně nepřišli* [online]. Praha: Economia [cit. 2020-12-23]. Dostupné z: <https://www.aktualne.cz>.
18. HRUŠKOVÁ, M., 2014. Matka samoživitelka-potencionální delikvent? In: SVATOŠ, R., KRÍHA, J. (eds.). *Sborník příspěvků z vědecké konference II. kriminologické dny v Českých Budějovicích dne 27. až 28. ledna 2014*. České Budějovice: VŠERS, s.123-130. ISBN 978-80-87472-65-1.
19. HUBARTOVÁ, B. et al., 2012. Partnerské chování české společnosti. In: HASSMANOVÁ MARHÁNKOVÁ, J., KREIDL, M., HUBARTOVÁ, B. *Proměny partnerství: životní dráhy a partnerství v české společnosti*. Praha: Sociologické nakladatelství (SLON). 183-189 s. ISBN 978-80-7419-142-8.
20. CHALOUPKOVÁ, J., 2007. Neprovdané matky v sociálním systému. In: HAMPLOVÁ, D., SOUKUPOVÁ, E., SUNEGA, P., ZEMAN, K. *Děti na psi knížku? :mimomanželská plodnost v ČR*. Praha: Sociologický ústav AV ČR, v.v.i. 60-67 s. ISBN 978-80-7330-128-6.
21. JANEBOVÁ, R., © 2020. Role sociální práce v opresi matek samoživitelek ze strany kulturní politiky neoliberálního státu. *Gender a výzkum / Gender and Research*. 21(1), 154–181, doi: <http://dx.doi.org/10.13060/gav.2020.008>.
22. KAŠPAROVÁ K., KOSÍKOVÁ, K., © 2017. *Rozhovor: Pavel Bělobrádek* [online]. Praha: The Student Times [cit. 2020-12-23]. Dostupné z: <https://www.e15.cz/the-student-times>.

23. KODYMOVÁ P., KOLÁČOVÁ J., 2010. Klientův přirozený svět jako východisko sociální práce. In: MATOUŠEK O., KODYMOVÁ, P., KOLÁČOVÁ, J., 2005. *Sociální práce v praxi: Specifika různých cílových skupin a práce s nimi*. 2. vydání. Praha: Portál. 43-45 s. ISBN 978-80-7367-818-0.
24. KOUBÍKOVÁ, S., © 2014. *Komentář zákona 89/2012 Sb., občanský zákoník, § 920 - Výživné a zajištění úhrady některých nákladů neprovdané matce* [online]. Praha: Verlag Dashöfer [cit. 2020-11-13]. Dostupné z: <https://www.fulsoft.cz>.
25. KUMSA, M. K., 2011. A Resettlement Story of Unsettlement: Transformative Practices of Taking It Personally. In: BAINES, D. *Doing Anti-Oppressive Practice: Social Justice Social Work*. 2. issue. Halifax, Winnipeg: Fernwood Publishing, s. 239-240. ISBN 978-15-5266-410-0.
26. LORENC, M., © 2013. *Závěrečné práce – metodika* [online]. Praha: VŠE [cit. 2020-12-23]. Dostupné z: <https://lorenc.info/zaverecne-prace/>.
27. MATERA, B., © 2011. *Report on the situation of single mothers- FEMM Committee* [online]. Brusel: Evropský parlament [cit. 2020-11-05]. Dostupné z: https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/A-7-2011-0317_CS.html#title2.
28. MATOUŠEK, O., 2016. *Slovník sociální práce*. Praha: Portál. 205 s. ISBN 978-80-262-1154-9.
29. MERTL, J., 2017. *Přerozdělování welfare: nástroj pomoci, nebo kontroly?*. Brno: Doplněk. 126 s. ISBN 978-80-7239-332-9.
30. MIOVSKÝ, M., 2006. *Kvalitativní přístup a metody v psychologickém výzkumu*. Praha: Grada. 221 s. ISBN 80-247-1362-4.
31. MPSV, © 2019. *Rodičovský příspěvek* [online]. Praha: MPSV [cit. 2021-01-26]. Dostupné z: <https://www.mpsv.cz>.
32. MPSV, © 2020a. *Porodné* [online]. Praha: MPSV [cit. 2021-01-24]. Dostupné z: <https://www.mpsv.cz>.
33. MPSV, © 2020b. *Tisková zpráva: Další podpora pracujícím rodinám s dětmi!* [online]. Praha: MPSV [cit. 2021-01-23]. Dostupné z: <https://www.mpsv.cz>.
34. MPSV, © 2020c. *Pomoc v hmotné nouzi* [online]. Praha: MPSV [cit. 2021-01-23]. Dostupné z: <https://www.mpsv.cz>.
35. MPSV, © 2020d. *Příspěvek na bydlení* [online]. Praha: MPSV [cit. 2021-01-24]. Dostupné z: <https://www.mpsv.cz>.

36. MPSV, © 2020e. *Mimořádná okamžitá pomoc MOP COVID-19* [online]. Praha: MPSV [cit. 2021-01-25]. Dostupné z: <https://www.mpsv.cz>.
37. NOVOTNÁ, I., © 2020. *Alimenty zákon* [online]. Praha: Asociace neúplných rodin [cit. 2021-01-15]. Dostupné z: <https://www.vasevyzivne.cz>.
38. PAVÉSKOVÁ, K., © 2018. *Situace matek-samoživitelek v ČR* [online]. Praha: projekt Pro Fair Play [cit. 2020-11-05]. Dostupné z: <https://www.profairplay.cz/cs/>.
39. ŘEHÁK, J., © 2018. *Výběr metodou sněhové koule* [online]. Praha: Sociologický ústav AV ČR, v.v.i. [cit. 2020-11-05]. Dostupné z: https://encyklopedie.soc.cas.cz/w/Hlavn%C3%AD_strana.
40. SMC, © 2018. *What Is A Single Mother By Choice (SMC)?* [online]. New York: Single mothers by choice [cit. 2020-06-11]. Dostupné z: <https://www.singlemothersbychoice.org>.
41. ŠEVEČEK, J., 2016. *Fenomén singles v sociologické teorii*. Brno. Bakalářská práce. FSS MUNI.
42. TRLIFAJOVÁ, L., © 2019. *Přehled: Na jaké dávky máte nárok a kde je hranice výdělku, abyste o ně nepřišli* [online]. Praha: Economia [cit. 2020-12-23]. Dostupné z: <https://www.aktualne.cz>.
43. VOGTOVÁ, D., © 2020a. *Náhradní výživné schváleno* [online]. Praha: Asociace neúplných rodin [cit. 2021-01-10]. Dostupné z: <https://www.vasevyzivne.cz>.
44. VOGTOVÁ, D., © 2020b. *Průzkum: Samoživitelé v době koronavirové* [online]. Praha: Asociace neúplných rodin [cit. 2021-01-15]. Dostupné z: <https://www.vasevyzivne.cz>.
45. WACQUANT, L., 2009. *Punishing the Poor: The Neoliberal Government of Social Insecurity*. London: Duke University Press. 82 s. ISBN 978-08-2234-422-3.
46. Zákon č. 108/2006 Sb., o sociálních službách, 2006. In: *Sbírka zákonů České republiky*, částka 37. ISSN 1211-1244.
47. Zákon č. 111/2006 Sb., o pomoci v hmotné nouzi, 2006. In: *Sbírka zákonů České republiky*, částka 37. ISSN 1211-1244.
48. Zákon č. 117/1995 Sb., o příjmu rozhodném pro přiznání dávky (zákon o státní sociální podpoře), 1995. In: *Sbírka zákonů České republiky*, částka 31. ISSN 1211-1244.

49. Zákon č. 262/2006 Sb., o přechodu výkonu práv a povinností z pracovněprávních vztahů, 2006. In: *Sbírka zákonů České republiky*, částka 84. ISSN 1211-1244.
50. Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, §196- Zanedbání povinné výživy, 2009. In: *Sbírka zákonů České republiky*, částka 11. ISSN 1211-1244.
51. Zákon č. 588/2020 Sb., o náhradním výživném pro nezaopatřené dítě a o změně některých souvisejících zákonů (zákon o náhradním výživném), 2020. In: *Sbírka zákonů České republiky*, částka 240. ISSN 1211-1244.
52. Zákon č. 89/2012 Sb., o vyživovací povinnosti, 2012. In: *Sbírka zákonů České republiky*, částka 33. ISSN 1211-1244.

8 Seznam příloh a obrázků

Obrázek 1- Rozložení neúplných rodin	9
Obrázek 2-Příčina vzniku samoživitelství	29
Obrázek 3- Samoživitelství jako stigma/ Narážky na úkor samoživitelství	30
Obrázek 4- Poskytnutý učební materiál od KP č.4	31
Obrázek 5- Vztah mezi dětmi a bývalým partnerem	32
Obrázek 6- Zkušenost se soudy, popř. OSPOD	33
Obrázek 7- Vztahová oblast- Rodina/ Přátelé.....	34
Obrázek 8- Vztahová oblast- Partner	36
Obrázek 9- Životní filozofie	37
Obrázek 10- Sociální pomoc.....	38
Obrázek 11- Situace Covid-19.....	39
Obrázek 12- Výhody samoživitelství	45
Obrázek 13- Nevýhody samoživitelství.....	46
Tabulka 1- Zvýšení přídavku na dítě	21
Tabulka 2- Základní identifikátory o respondentkách	28